

142. Perjantaina 9 päivänä joulukuuta 1988

kello 13

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset eräksi esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädäntöön liittyviksi laeiksi 4210

Hallituksen esitys n:o 186
Lakivaliokunnan mietintö n:o 14
Suuren valiokunnan mietintö n:o 217

2) Ehdotukset laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 16 §:n ja laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 17 §:n muuttamisesta 4211

Hallituksen esitys n:o 227
Lakialoite n:o 96
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 98
Suuren valiokunnan mietintö n:o 220

3) Ehdotukset laiksi polttoaineverosta annetun lain muuttamisesta 4212

Hallituksen esitys n:o 125
Lakialoitteet n:ot 81 ja 108
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 99
Suuren valiokunnan mietintö n:o 221

4) Ehdotukset laeiksi työntekijäin eläkelain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 4214

Hallituksen esitys n:o 216
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 33
Suuren valiokunnan mietintö n:o 224

5) Ehdotukset yö- ja vuorotyötä koskeviksi laeiksi ”

Hallituksen esitys n:o 193

Lakialoite n:o 115
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 35
Suuren valiokunnan mietintö n:o 227

6) Ehdotukset ammattitaitilaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi 4222

Hallituksen esitys n:o 153
Toivomusaloite n:o 855/1987 vp.
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 36
Suuren valiokunnan mietintö n:o 228

Ainoa käsittely:

7) Asetus 18 päivältä marraskuuta 1988 maanmittaushallinnon eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta 4244
Mainittu asetus (A n:o 29)
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22

8) Asetus 11 päivältä marraskuuta 1988 kouluhallituksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta ”
Mainittu asetus (A n:o 28)
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 26

Esitellään:

9) Hallituksen esitys n:o 230 laeiksi työntekijäin eläkelain 12 §:n ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 9 §:n muuttamisesta ”

10) Hallituksen esitys n:o 231 laiksi ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toiminnasta Suomessa ”

11) Ed. Isohookana-Asunmaan ym. lakialoite n:o 117 laeiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 5 §:n ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ”

Puhetta johtaa puhemies A h d e.

Nimenhuudossa merkitään poissaoleviksi ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander sekä edustajat Aaltonen, Astala, Björklund, Kannerva, P. Leppänen, Piipari, Salolainen, Suominen ja Virolainen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Björklund ja Hetemäki-Olander sekä yksityisasioiden takia edustajat Astala ja Suominen sekä kuluvan joulukuun 13 päivään virkatehtävän vuoksi ed. Piipari.

Kirjalliset kysymykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:o 563, 568, 577, 582, 588, 589 ja 600. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset eräiksi esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädäntöön liittyviksi laeiksi

Esitellään suuren valiokunnan mietintö n:o 217 ja otetaan toiseen käsittelyyn siinä sekä lakivaliokunnan mietinnössä n:o 14 valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 186, joka sisältää yllämainitut lakiehdotukset.

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 217. Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy 1. lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

5 § hyväksytään keskustelutta.

5 a §.

Keskustelu:

Ed. J o k i n e n : Herra puhemies! Ehdotan, että 5 a § poistettaisiin.

Ed. R. A h o : Herra puhemies! Kannatan ed. Jokisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Jokinen ed. R. Ahon kannattamana ehdottanut, että pykälä poistettaisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Jokisen ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 160 jaa- ja 18 ei-ääntä; poissa 21. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2. lakiehdotuksen 22 §, 11 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 3. lakiehdotuksen 2 §, 8 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 4. lakiehdotuksen 1, 2 ja 18 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 5. lakiehdotuksen 1 luvun 6 §, luvun otsikko, 5 luvun 1 §, 1 §:n edellä oleva väliotsikko, 5 luvun otsikko, 7 luvun 4 §, 7 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 6. lakiehdotuksen 19, 20, 24, 25, 25 a, 28 ja 29 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike, 7. lakiehdotuksen 13 ja 14 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 8. lakiehdotuksen 14 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 9. lakiehdotuksen 53, 55—58 ja 67 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike, 10. lakiehdotuksen 19 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 11. lakiehdotuksen 1, 3 ja 4 §, voimaan-

tulosäännös, johtolause ja nimike, 12. lakiehdotuksen 132 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 13. lakiehdotuksen 73 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 14. lakiehdotuksen 13 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 15. lakiehdotuksen 6 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 16. lakiehdotuksen 23 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 17. lakiehdotuksen 22 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, 18. lakiehdotuksen 68 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä 19. lakiehdotuksen 5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotukset laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 16 §:n ja laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun 17 §:n muuttamisesta

Esitellään suuren valiokunnan mietintö n:o 220 ja otetaan toiseen käsittelyyn siinä sekä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 98 valmistelevasti käsitellyt hallituksen esitys n:o 227 ja lakialoite n:o 96, jotka sisältävät yllämainitut lakiehdotukset.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 220. Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Laaksosen ed. Pekkarisen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin I vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Laaksosen ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 119 jaa- ja 65 ei-ääntä; poissa 15. (Koneään. 2)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen si-

sältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

16 §.

Keskustelu:

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Ehdotan, että 16 § poistettaisiin.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Kannatan ed. E. Ahon ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. E. Aho ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että pykälä poistettaisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. E. Ahon ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 120 jaa- ja 65 ei-ääntä; poissa 14. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

17 §, jota ei ole mietinnössä.

Keskustelu:

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Ehdotan, että lain 17 § saisi sen muodon, kuin on valiokunnan mietintöön jätetyissä I ja II vastalauseissa, mikä toteutuessaan merkitsisi sitä, että ammattimaisessa linja-autoliikenteessä voitaisiin ryhtyä käyttämään verotonta polttoainetta.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Kannatan ed. E. Ahon ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. E. Aho ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että 17 § hyväksyttäisiin sellaisena kuin se on I ja II vastalauseissa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole 17 §:ää, ”jaa”, ed. E. Ahon ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 119 jaa- ja 65 ei-ääntä; poissa 15. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laiksi polttoaineverosta annetun lain muuttamisesta

Esitellään suuren valiokunnan mietintö n:o 221 ja otetaan toiseen käsittelyyn siinä sekä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 99 valmistelevasti käsitellyt hallituksen esitys n:o 125 sekä lakialoitteet n:ot 81 ja 108, jotka sisältävät yllämainitut lakiehdotukset.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 221. Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Laaksonen ed. Anderssonin kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin I vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus. Ed. Pekkarinen ed. Saaren kannattamana on ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin II vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Äänestyksissä ehdotan menettäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Laaksonen ja ed. Pekkarisen ehdotusten välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Pekkarisen ja ed. Laaksonen ehdotusten välillä.

Ed. Pekkarisen ehdotus ”jaa”, ed. Laaksonen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 121 jaa- ja 48 ei-ääntä, 16 tyhjää; poissa 14. (Koneään. 5)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Pekkarisen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Pekkarisen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on ed. Pekkarisen ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 118 jaa- ja 63 ei-ääntä; poissa 18. (Koneään. 6)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

2 §, jota ei ole mietinnössä.

Keskustelu:

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Ehdotan, että 2 § hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Ed. Laine: Herra puhemies! Kannatan ed. Laaksonen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Laaksonen ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole 2 §:ää, ”jaa”, ed. Laaksosen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 162 jaa- ja 22 ei-ääntä; poissa 15. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 §.

Keskustelu:

Ed. Laaksosen: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Ed. Laine: Herra puhemies! Kannatan ed. Laaksosen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Laaksosen ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Laaksosen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 162 jaa- ja 22 ei-ääntä; poissa 15. (koneään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

6 §, jota ei ole mietinnössä.

Keskustelu:

Ed. Laaksosen: Herra puhemies! Ehdotan edelleen I vastalauseen mukaisesti, että tähän pykälään, jota ei ole mietinnössä, otettaisiin uusi 6 a kohta.

Ed. Laine: Herra puhemies! Kannatan ed. Laaksosen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Laaksosen ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole 6 §:ää, ”jaa”, ed. Laaksosen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 162 jaa- ja 22 ei-ääntä; poissa 15. (Koneään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös hyväksytään keskustelutta.

Johtolause.

Keskustelu:

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Ehdotan, että 7 §:n 2 ja 3 momenttia ei kumottaisi, mikä tekisi mahdolliseksi sen, että linja-autoliikenteen nykyinen polttoaineveron palautusjärjestelmä voisi säilyä. Teen tämän ehdotuksen II vastalauseen perusteella.

Ed. Laaksosen: Herra puhemies! Kannatan ed. E. Ahon tekemää ehdotusta. Sama asia sisältyy myös I vastalauseeseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. E. Aho ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että johtolauseesta poistettaisiin 7 §:n 2 ja 3 momentin kumoamista koskeva kohta.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. E. Ahon ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 119 jaa- ja 65 ei-ääntä; poissa 15. (Koneään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset laeiksi työntekijäin eläkelain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Esitellään suuren valiokunnan mietintö n:o 224 ja otetaan toiseen käsittelyyn siinä sekä sosiaalivaliokunnan mietinnössä n:o 33 valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 216, joka sisältää yllämainitut lakiehdotukset.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 224. Yleiskeskustelu asiasta julistettiin eilisessä täysistunnossa päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. Väistön kannattamana ehdottanut, että ensimmäisen ja viidennen lakiehdotuksen käsitteilyn pohjaksi otettaisiin vastalauseeseen sisältyvät lakiehdotukset.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on ed. Stenius-Kaukonen ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 122 jaa- ja 57 ei-ääntä; poissa 20. (Koneään. 11)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 6, 7, 7 b ja 12 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike, toisen lakiehdotuksen 7 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike, kolmannen lakiehdotuksen 6 c ja 8 §,

voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike, neljännen lakiehdotuksen 7 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike sekä viidennen lakiehdotuksen 12 ja 16 b §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotukset yö- ja vuorotyötä koskeviksi laeiksi

Esitellään suuren valiokunnan mietintö n:o 227 ja otetaan toiseen käsittelyyn siinä sekä sosiaalivaliokunnan mietinnössä n:o 35 valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 193 ja lakialoite n:o 115, jotka sisältävät yllämainitut lakiehdotukset.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 227. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Almgren: Herra puhemies! Liiketyöntekijät ovat olleet jossain määrin huolestuneita hallituksen esityksen eräiden perustelujen vuoksi. Näkemykseni on, että nykyiset liikkeen aukioloajat ovat riittävät. Myös liikealalla on oltava mahdollisuus opiskeluun ja riittävään vapaa-aikaan. Lasten hoito ja muut kotitehtävät kuuluvat erottamattomana osana monien liikealalla työskentelevien elämään.

Tiedossani ei ole, että liiketyöntekijäin ja työntekijöiden välillä olisi ollut poikkeuksellisen suuria erimielisyyksiä. Vapaapäiväjärjestelmä on antanut kohtuulliset mahdollisuudet perhekohtaisten ja yksilökohtaisten asioiden hoitamiseen. Työtuntiluettelo on lain mukaan tehtävä hyvissä ajoin ja saatettava työntekijöiden tietoon. Laki antaa vähimmäisajaksi viikon. Tämän jälkeen sitä voidaan muuttaa vain työntekijän suostumuksella tai töiden järjestelyyn liittyvästä painavasta syystä. Näyttääkin siltä, että liiketyöntekijöitä on eniten askarruttanut lain perusteluissa oleva teksti: ”sekä joissakin, lähinnä vähäisissä, työtuntijärjestelmämuutoksissa myös työnantajan työnjohto-oikeuden puitteissa”. Tässä yhteydessä on edellytettävä, että

jokainen muutos tapahtuu neuvotteluteitse. Se on näkemykseni mukaan nykyaikaa työpaikoilla.

Vuosi sitten oli käsiteltävänä eduskunnan virkamiehiä koskeva laki. Huomautin silloin, että eduskunnan virkamiehet eivät ole valtion työkalain tai virastotyöaika-asetuksen alaisia. Eduskunnan on itsensä, erityisesti edustajien otettava tämä huomioon. Täysistuntojen, valiokuntatyön ja muun näkyvän työpanoksen huomaavat kaikki. Näkymätön edellytysten luominen jää piiloon. On täysin selvää, että me edustajat emme huomaa vaativaa työpanosta silloin, kun kaikki pyörii kuin rasvattu.

Työajat ovat talon henkilökunnalla niin mahdollittomat kuin vain eduskunnassa voi olla. Kiristyvä työtahti vaatii eduskunnan henkilökunnalta valppautta ja vireyttä. Korviini ei ole tullut henkilökunnan taholta valituksia. Pääsihteeristä lähetteiin saakka palvelualltius on ollut kiitettävä. Eduskunta tekee mielestäni viisaasti, jos se päättävissä elimissään ottaa palvelusuhteen ehtoja määriteltessään huomioon tämän tärkeän voimavaran, eduskunnan hyvin toimivan henkilökunnan.

Ed. Törnqvist: Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva lakipaketti on jatkoa sille työelämän uudistamiselle, jota hallitusohjelman puitteissa on tehty eduskunnassa ja tullaan vielä tekemään tämän hallituksen aikana, jos nyt hallitus pystyissä pysyy. Nyt tehtävillä lain muutoksilla parannetaan erityisesti vuoro- ja yötyössä olevien työsuhteita ja työturvallisuutta. Lain muutokset eivät kaikilta yksityiskohdistaan kuitenkaan ole tyydyttäviä, vaan ne sisältävät jopa huononnuksia nykyiseen käytäntöön verrattuna.

Myönteisimpiä puolia lain muutoksissa on yövuorojen rajoittaminen viiteen peräkkäiseen ja 9 tunnin lepoajan kirjaaminen lakiin, joskin lepoaika olisi saanut olla pidempikin. Myönteistä on myös kotipalveluhenkilöstön saattaminen työaikalain alaisuuteen. Sinänsä myönteisenä seikkana on myös nähtävä se, että lain mukaan työtuntijärjestelmät ja työtuntiluettelot on nyt saatettava hyvissä ajoin työntekijöiden tietoon, kuitenkin vähintään viikkoa ennen. Käytäntöhän tänä päivänä on se, että työtuntiluetteloiden ja työtuntijärjestelmien nähtävänäpidosta on sovittu eri työmarkkinajärjestöjen välissä työehtosopimuksissa, ja käytäntö on se, että työtuntiluetteloiden on oltava nähtävänä vähintään kahta viikkoa ennen.

Ilmoitusajan jälkeen eli viikon jälkeen työtuntijärjestelmää voidaan muuttaa vain työntekijän suostumuksella tai töiden järjestelyihin liittyvistä painavista syistä. Ongelma muodostuu käytännössä siitä, miten tulkitaan se painava syy, jolla työnantaja voi yksipuolisesti muuttaa työaikoja ilman työntekijöiden suostumusta. Erityisesti monet liikealan luottamusmiehet ja työntekijät pitävät tätä lain kohtaa huononnuksena nykykäytäntöön. Nykyisin liikealan työehtosopimuksissa on suositus siitä, että työtuntiluetteloiden on oltava nähtävänä kahta viikkoa ennen työjakson alkamista ja niitä ei sen jälkeen voi muuttaa muuten kuin työntekijän suostumuksella. Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain pykälää koskevissa perusteluissa todetaan, että työnantaja voi muuttaa työtuntiluetteloa myös vähäisessä määrin työnantajan työjohto-oikeuden puitteissa. Mikä käytännössä on tuo "vähäisessä määrin", se jää työnantajan ja työntekijöiden väliseksi tulkinnaksi.

Lisäksi työtuntiluetteloa voitaisiin lakiin otetun erityissäännöksen mukaan muuttaa myös töiden järjestelyihin liittyvästä painavasta syystä silloin, kun työpaikan aukiolo-, käynti- tai palveluaika on pitempi kuin työntekijän työaika. Niissä tapauksissa, joissa yrityksen toiminta-aika ja työntekijöiden työaika työtuntiluettelossa tarkoitettuna ajanjaksona ovat samat, työtuntiluettelon muuttamisen menettelyyn ei tulisi muutosta nykyisestä. Tämä tietäisi sitä, että entinen käytäntö ja entiset sovellutukset jatkuisivat toimistoissa. Muutos tulisi lähinnä kauppaliikkeisiin.

Kun kauppojen aukioloaika ja työntekijöiden työaika ovat nykyisin aina erilaiset, antavat lain perustelut työnantajalle mielestäni liian suuret mahdollisuudet muuttaa viime tipassa työntekijöiden työaika. Esimerkkejä tällaisista tapauksista voisi kertoa lukuisia. Jos esimerkiksi työtuntiluettelon mukaan työntekijän työaika kaupassa huomenna alkaisi kello 12 ja olisi kello 20:een, työnantaja voisi tänä iltana määrätä hänet tulemaan huomenna töihin jo kello 8. Työnantaja voisi siirtää myös hänen huomenna olevan vapaapäivänsä myöhempään ajankohdaksi. Kun kysymyksessä on naisvaltainen ala, tällaiset työnantajan tekemät yksipuoliset muutokset aiheuttaisivat suuria hankaluuksia ja harmea työntekijöille erityisesti lastenhoidon järjestämisessä.

Jottei pykälän tulkinta johtaisi kohtuuttomuksiin työntekijöiden kannalta, otti valio-

kunta mietinnössään kantaa siihen, millainen sen painavan syyn tulisi olla, joka mahdollistaa työtuntijärjestelmän yksipuolisen muuttamisen. Lainaan valiokunnan mietintöä:

”Painavan syyn on oltava sellainen yllättävä, työtuntijärjestelmän laadinta-aikaan tuntematon seikka, jonka huomioon ottaminen on välttämätön työpaikan palvelu- ja tuotantotoiminnan jatkumisen turvaamiseksi. Tässäkin tapauksessa tulee muutos ilmoittaa työntekijälle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Hyväksyessään lakiehdotukset valiokunta pitää tärkeänä, että työntekijällä on oikeus erityisesti syystä kieltäytyä työnantajan yksipuolisesti muuttaman työtuntijärjestelmän tai -luettelon muutoksesta. Työntekijän kieltäytymisperusteena voi olla esimerkiksi lastenhoidosta aiheutuvat vaikeudet, perheessä sattuneet sairastumiset ja niistä aiheutuneet järjestelyt ja muut vastaavat syyt. Tällaista kieltäytymistä ei saa pitää irtisanomisperusteena.”

Sosialidemokraatit olisivat halunneet valiokunnan kannan ilmaista pontena. Se olisi silloin ollut painavampi ohje työmarkkinaneuvotteiluissa, mutta kokoomuksen vastustaessa ponten saaminen ei ollut mahdollista. (Ed. Gustafsson: Monesko ponsi se oli jo nyt, joka ei mennyt läpi?) — Kai niitä viisi, kuusi on. (Ed. Gustafsson: Ainakin! — SKDL:n ryhmästä: Aina periksi demarit antavat kokoomukselle!) — No, periksi antamisesta voitaisiin sen verran sanoa, että onko viisasta se, että saadaan joitakin parannuksia, vai se, ettei saada yhtään mitään. Siinä se raja aina punnitaan. — Toivotaan, että valiokunnan mietinnön lausumasta on apua liikealan ammattiliitoille pykälän tulkinnassa nyt, kun käydään parhaillaan liikealan työehtosopimusneuvotteluja. Minä uskon, että liikealan ammattiliitto pitää puolensa näissä neuvotteiluissa ja että huononnuksia työehtosopimukseen ei tule tapahtumaan. Lakiahan sovelletaan vasta seuraavan työehtosopimuksen alkamisesta lähtien.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies: Koska eilen jo käytiin yksityiskohtaisen puheenvuoron asiasta, en käy toistamaan esittämieni näkökohtia. (Min. Vennamo: Toistakaa vain!) — No, ministeri Vennamonkin osalta olisi varmasti toistaminen, kertaus opintojen äiti. — Nyt esityksessä ei suinkaan ole sellaisia hyviä puolia, joita ed. Törnqvist halusi siinä nähdä, vaan monelta osin tilanne jää todella heikoksi, mitä tulee yötyön teettämisoikeuteen. Nyt poik-

keuslupamenettelykin poistetaan, ja mitään kunnan ehtoja ei aseteta sille, millä yötyötä saa teettää, puhumattakaan siitä, että yötyön teettäminen rajoitettaisiin yhteiskunnan palvelujen kannalta välttämättömään toimintaan ja myös tuotantotekniikan kannalta välttämättömään tuotantoon. Tämä olisi ollut SAK:nkin toivomus, että näin olisi menetelty, mutta tukea tälle ei ole valiokunnasta löytynyt eikä sitä ennen myöskään hallituksesta.

Jos ed. Törnqvist olisi yhtä huolellisesti paneutunut yötyötä koskeviin ongelmiin kuin hän paneutui työtuntijärjestelmään, varmasti olisi tuloksiakin voitu saada. Nimenomaan olisi voitu saada aikaan se, että lakiesitys olisi nyt hylätty ja olisi jatkettu poikkeusmenettelyä niin kauan aikaa, kunnes olisi saatu kunnolliset ehdot yötyön teettämiseksi.

Herra puhemies! Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin valiokunnan mietintöön sisältyvän vastalauseen mukaiset ensimmäinen, toinen, neljäs ja viides lakiehdotus.

Vielä ponsista totean sen — tai kyseessä ei ole edes ponsi — että me voimme mietintöön kirjoittaa mitä tahansa mutta laki on laki emmekä me voi mietinnöllä muuttaa lakia. Siinä mielessä ed. Törnqvistin ehdotukset ja ikävä kyllä valiokunnan mietintökin ovat osittain vain toiveajattelua.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Stenius-Kaukoselle totean vain, että lakiesityksen valmistelussa mukana ovat olleet SAK ja työnantajajärjestöt ja on tietysti luonnollista, että SAK ja erityisesti tietysti liikealan ammattiliitto esittävät lisää parannusvaatimuksia valiokuntakäsittelyn aikana. Se on aivan normaalia, koska kyseessä on aina kahden osapuolen näkemysten yhteensovittaminen, kun lakeja parannetaan. En voi yhtyä siihen käsitykseen, ettei lakinipussa olisi mitään parannuksia, koska ei sellaista lakia eduskuntaan pääse hallituksesta läpi, jossa ei olisi muuta kuin huononnuksia.

Ed. Stenius-Kaukonen sanoi, että jos minä olisin paneutunut naisten yötyötä koskeviin ongelmiin yhtä hyvin kuin työtuntiluettelon nähtävänä pitämiseen, olisivat asiat muuttuneet paremmiksi. Minusta ed. Stenius-Kaukonen ansiokkaasti hoiti tämän puolen, joten eiköhän se nyt tällä kertaa riitä?

Sinällään yötyökiellon kumoaminen on mielestäni kuitenkin myönteinen asia, koska se oli aikamoinen viidakko- ja lupajärjestelmä, jolla

naisten yötyötä tee'ätettiin. Kuitenkin maailma on muuttunut ja työelämä ennen kaikkea. Kun naiset ovat niin sankoin joukoin tulleet työmarkkinoille kuin ovat tulleet, myös meidän on pakko sopeutua siihen.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toistan sen, minkä eilenkin, ed. Stenius-Kaukoselle siitä, että valiokunnan mietinnössä kaikki epäkohdat, jotka hän valiokunnassa ja salissakin on ottanut esille, on toki kartoitettu ja niihin on otettu kantaa, mikä varmasti tulee merkitsemään sekä käytävissä työehtosopimusneuvotteluissa että myös lain käytännön sovellutuksissa niin valtakunnallisesti kuin työpaikkakohtaisestikin juuri sillä tavalla kuin valiokunta on täällä esittänyt. On tietysti selvää, että nyt käsiteltävässä laissa kuten monissa muissakin on tulkintaongelmia, mutta työmarkkinajärjestöt sekä valtakunnallisesti että työpaikkakohtaisesti ovat sitä varten. Samoin pääluottamusmiehet, työsuojeluvaltuutetut kuin muutkin elimet ja työsuojeluorganisaatio on omalta osaltaan rakennettu juuri sitä varten, että käytännön ongelmat poistetaan juuri sillä tavalla kuin valiokunnan mietinnössä on edellytetty.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tiedän, että ed. Törnqvistin sydän on hyvä, lämmin ja hellä erityisesti liikealan työntekijöitä kohtaan. Haluan hänen äskeisen puheenvuoronsa johdosta muistuttaa häntä asiasta, jonka hän yhtä hyvin tietää kuin muutkin valiokunnan jäsenet. Se on se, että työntekijäjärjestöt ovat valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan olleet mukana työaikain valmistelussa mutta sen sijaan eivät ole olleet mukana kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikain valmistelussa.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Törnqvistin perustelu, että tasa-arvon kannalta on oikein, että poikkeuslupa... (Ed. Törnqvist En sanonut sillä tavalla!) — No, siihen tapaan ajatuksen poimin. En nyt varmasti aivan sanatarkasti osaa sitä tulkita. — Onhan tietysti totta, että tällä hetkellä poikkeuslupamenettely koskee vain 10 %:a yötyötä tekevästä naisista. Näin olen se ei suinkaan kata kaikkia, ja menettely on hyvin puutteellinen. En minä sitä sellaisenaan puolusta. Tasa-arvon nimissä vaadin nimenomaan sitä, että jos todella tasa-arvoa halutaan

toteuttaa, toteutetaan se niin, että niin naisilta kuin miehiltä estetään turha yötyön tekeminen ja rajoitetaan se vain välttämättömään yötyöhön nimenomaan niin naisten kuin miesten terveyden suojelemiseksi. Erityistä syytä naisten kohdalla on rajoittaa yötyötä sosiaalisista syistä, koska edelleen naiset kantavat valtaosin huolta perheen ylläpidosta. Olisin toivonut, että ministeri Halonen olisi ollut täällä perustelemaan, miksi hän piti tarpeellisenä sosiaalisten syiden ottamista mukaan työturvallisuuslain 10 a §:ään, jonka perusteella työntekijälle pitäisi järjestää mahdollisuus työtehtävien vaihtoon, siis pois yötyöstä.

Ed. Skinnarille vielä: hän koko ajan yrittää kaataa vastuun työmarkkinajärjestöjen harteille, että ne ovat tulkintaa varten. Ikävä kyllä ne joutuvat tulkitsemaan nyt huonoa lainsäädäntöä. Ed. Skinnari, eduskunta on lainsäädäntöä varten, meillä on valta säätää lait sellaisiksi, että ei jäisi epäselviä kohtia. Tätä nimenomaan olen toivonut, että lakiin tehdään muutokset. Ei se riitä, että mietintöön kirjoitetaan hurskaita toivomuksia. Ne jäävät hurskaiksi toivomuksiksi suurelta osin, ja varsinkaan, jos ne ovat selvästi lakia vastaan, niillä ei pystytty muuttamaan käytäntöä.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Alarannalle toteaisin vastauksena, että SAK on ollut mukana myös kaupan ja toimistojen työaikain muutoksen valmistelussa. Näin ainakin heidän edustajansa Kirsti Palanko-Laaka kertoi, tosin ei valiokunnassa, mutta myöhemmin, kun tätä asiaa tiedustelin. Tässä tapahtui inhimillinen erehdys SAK:n ja liikealan ammattiliiton välillä siinä vaiheessa, kun lakia valmisteltiin. Liikealan ammattiliiton lakimies muutti toisiin työtehtäviin ja vei informaation ja tiedon mennessään eikä jättänyt liikealan ammattiliittoon, jolloin tällainen yllätys pääsi tapahtumaan, että liikealan ammattiliiton jäljellä olevat lakimiehet eivät olleet ehkä niin perehtyneet ja tietoisia tästä lainmuutoksesta, joka koskee nimenomaan kauppaa.

Ed. Stenius-Kaukoselle totean työmarkkinajärjestöjen tulkintaoikeudesta tai siitä, että lain tulkinta jätetään työmarkkinajärjestöille: Liikealan ammattiliitosta tuli hyvin paljon terveisiä, että 12 § olisi tullut kokonaan poistaa, että heille olisi jäänyt kokonaan työehtosopimuksella sovittavaksi työtuntiluetteloiden nähtävänä pitäminen. Mielestäni on parempi se, että työ-

tuntiluetteloiden nähtävänä pitäminen on kirjattu lakiin, vaikkakin lyhyemmällä ajanjaksolla kuin nykyinen työehtosopimussuositus. Kuitenkin se on nyt siellä, ja sitä on aina parempi parantaa, kun pää on auki.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Koska ed. Törnqvist esitti niin uskomattoman tulkinnan siitä, miksi työtuntijärjestelmää koskeva pykälä on niin huono kuin on, on pakko vielä vastata. Eihän työmarkkinajärjestöissä säädetä lakeja, vaan eduskunnalle kuuluu oikeus ja valta korjata, jos tällainen lipsahdus, että joku vaihtaa työpaikkaa väärällä hetkellä, johtaa siihen, että tehdään huonoa lainsäädäntöä. Se on kyllä erittäin surkea selitys asialle. Me olisimme voineet tämän asian korjata.

Se mitä nyt sanotaan painavasta syystä, on erittäin hyvä, ja sillä varmaan on tulkintaan vaikutusta. Sitten sanotaan, että työntekijällä on oikeus erityisistä syistä kieltäytyä järjestelmän muutoksesta. Tämä jää hurskaaksi toivomukseksi. Minä tietenkin toivon, että liikealan ammattiliitto pystyy tämän perusteella hoitamaan tämän asian, mutta laki ei anna mitään tukea. Sen vuoksi tämänkin asia olisi pitänyt saada lakiin.

Ed. Andersson: Herra puhemies, herrat! Tästä laista puhuttiin jo eilen illalla pitkään. Käsitykseni on kyllä, että siinä on enemmän kielteistä kuin myönteistä. Ensinnäkin koko lain henki mielestäni ei tarpeeksi ota huomioon sitä, että yötyöstä on useimmille ihmisille sekä terveydellisiä haittoja että kaikenlaista sosiaalista haittaa. Tämä on kaikkien tiedossa. Jos halutaan jotain myönteistä tästä esityksestä poimia, niin se on se, että kodinhoitajat todellakin pääsevät nyt tämän lainsäädännön piiriin, missä eivät aikaisemmin ole olleet.

Tässä on mielestäni selviä epäkohtia. Eräs on se, että kun yötyöksi aikaisemmin katsottiin se työ, joka tehdään kello 21 jälkeen, tässä esityksessä yötyöksi katsotaan tunteja myöhemmin eli kello 22 jälkeen tehty työ. Tämä on mielestäni huononnut ja merkitsee joillekin työntekijäryhmille taloudellista tappiota.

Lisäksi kun puhutaan siitä, miten pitkä lepotaipalautumisaika pitäisi olla vuorojen välillä, esitetään yhdeksän tuntia. Kansainvälinen työjärjestö ILO on suositellut 12 tuntia. Mielestäni ainakin olisi voitu hyväksyä kompromissi, joka olisi voinut olla 10 tai 11 tuntia.

Tässä on myös sellaisia heikkouksia, jotka koskevat työntekijän oikeutta kieltäytyä yötyöstä sosiaalisista syistä. Mielestäni tämä on erittäin tärkeä peruste. Tiedän itse kokemuksistani lääkärin työstä, miten hankala työntekijän on kieltäytyä yötyöstä, vaikka olisi hyvinkin painavat perusteet.

Lisäksi olisin kaivannut lakiin tarkempia määräyksiä siitä, miten kuljetukset tulisi työnantajan toimesta järjestää silloin, kun julkisia kulkuneuvoja ei voi käyttää. Myös puuttuu selvitys, miten ateriointi järjestettäisiin. Eräs tärkeä asia: silloin, kun työntekijä aloittaa yötyön tekemisen, pitäisi työnantajan olla velvollinen järjestämään terveystarkastus. Tämä terveystarkastus tulisi säännöllisin välein toistaa.

Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä laki antaa kyllä sen vaikutelman, että se on aika nopeasti ja häthätää tehty. Ainakin minulle on soitetu paljon Liikealan ammattiliitosta ja myös Tehystä, missä ollaan aika tyytymättömiä tähän lakiin ja koetaan, että se tuo monelta kohdin huononnuksia nykyiseen käytäntöön.

Vielä kannatan ed. Stenius-Kaukosen tekemää ehdotusta käsittelyn pohjaksi.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Keskustalaiset sosiaalivaliokunnan jäsenet ovat kannattaneet valiokuntatyössä tämän hallituksen esityksen hyväksymistä. Meidän mielestämme siinä on myönteistäkin, vaikka ehkä ei niin paljon kuin olisi ollut toivottavaa. On tärkeätä, että yö- ja vuorotyötä tekevien ihmisten työoloihin kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Me olemme siksi kannattaneet myös valiokunnan mietinnössä olevaa kannanottoa, jonka mukaan valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus seuraa yö- ja vuorotyötä tekeviä koskevan lainsäädännön toimeenpanoa ja antaa eduskunnalle selvityksen saaduista kokemuksista. Lisäksi todetaan, että tarvittaessa hallituksen tulee ryhtyä myös toimenpiteisiin lainsäädännön kehittämiseksi.

Emme ole olleet kuitenkaan valmiita yhtymään valiokunnan mietintöön jätettyyn vastalauseeseen. Sanon, ettemme ole olleet valmiita. Tarkoitin, että olemme asiaa kyllä mietinneet. Esimerkiksi henkilökohtaisesti olisin kyllä mielelläni asettunut tällaisessa asiassa työtä tekevän ihmisen puolelle. Pidän hyvin epäinhimillisenä sitä, että yleensä esimerkiksi teollisuustyöntekijät joutuvat tekemään meillä niin paljon yö- ja vuorotyötä. Tietysti on aloja, joilla täytyy tehdä yötyötä — sairaalat ym. laitokset, poliisi, palo-

pelastustoimi ym. yhteiskunnalliset palvelut, joita me kansalaiset tarvitsemme ympäri vuorokauden. Jatkuvasti nouseva elintaso voisi kuitenkin mielestäni viedä kehitystä siihen suuntaan, että esimerkiksi sellaisilla teollisuudenaloilla, joilla tuotantoprosessiin liittyvät syyt eivät vaadi välttämättä yö- ja vuorotyötä, päästäisiin vähitellen tällaisista työskentelytavoista eroon.

Päiväjärjestyksen seuraavaan asiaan eli ammattitautilakiin viitaten haluaisin lainata katkelman yö- ja vuorotyötoimikunnan mietinnöstä. Lainaus käsittelee niitä psyykkisiä vaivoja, joita yö- ja vuorotyötä tekevillä ihmisillä on: "Vuorotyössä työskentelevät kärsivät myös psyykkisestä stressistä, joka tuntuu yleisenä väsymyksenä, ärtyisyytenä, hermostuneisuutena, masentuneisuutena, keskittymiskyvyn laskuna ja eristyneisyyden tunteena. Myös psyykkistä stressiä tavataan enemmän niillä vuorotyöntekijöillä, joilla vuorotyöhön sisältyy yötyötä."

Kun tässä talossa ja sen toisessa lakivaliokunnassa viime vaalikaudella käsiteltiin tasa-arvolakia, epäiltiin, että se saattaa johtaa myös eräisiin heikennyksiin naisten asemassa. Tässä on nyt yksi sellainen. Naisten yötyötä koskeva kielto kumotaan juuri tasa-arvolain perusteella. (Ed. Stenius-Kaukonen: Täysin väärä peruste!) Vaikka naisten yötyökiellosta on myönnetty paljon poikkeuslupia, niin kuin täällä ed. Stenius-Kaukonen on jo esitellyt, pidän kuitenkin tällaista lakia lainsäädännöllisenä heikennyksenä. Jokohan seuraavassa vaiheessa toteutuu aikoinaan toisen lakivaliokunnan kuuleman erään asiantuntijan ennustusta, että työpaikoilta poistetaan naisten ja miesten erilliset mukavuuksilaitoksetkin tasa-arvolain nimissä.

Hallituksen esityksen mukaan myös kotipalveluhenkilöstö saatetaan nyt työaikalain alaisuuteen. Tämä on hyvä asia kotipalveluhenkilöstön kannalta. Olemme omassa valiokuntaryhmässä olleet kuitenkin huolestuneita siitä, johtaako tämä menettely kotipalvelujen saatuuden heikentymiseen, kun se ei samalla sisällä resurssien lisäystä. Kunnallisen työmarkkinalaitoksen asiantuntijan mielestä tällainen vaara on olemassa. Sosiaalihuollon valtakunnallisen viisivuotissuunnitelman mukaan kotipalveluja kehitetään lisäämällä palvelujärjestelmän joustavuutta ja järjestämällä palveluja mahdollisuuksien mukaan myös iltaisin ja viikonloppuina, jolloin palvelujen kohderyhminä ovat erityisesti vanhukset, pitkäaikaissairaat ja vaikeavammaiset.

Koska tätä lakia sovelletaan eräiltä osin vasta valtakunnallisten työehtosopimusten voimassaolokauden päätyttyä, kotipalvelualalla jää noin vuoden kestävä valmistelu-aika siirtyä työaikalain alaisuuteen kotipalveluhenkilöstön osalta. Tämän järjestelykauden takia olemme asettuneet kannattamaan tässäkin hallituksen esitystä.

Tämä asiakokonaisuus kotipalveluhenkilöstön osalta on mielestämme tärkeä myös siltä kannalta, jonka valiokuntakin on todennut eli, että yö- ja vuorotyötä tekevien monet sosiaaliset ongelmat voitaisiin ottaa paremmin huomioon. Tällaisiahan ovat paitsi lasten hoidon järjestely myös esimerkiksi pitkäaikaissairaalan lapsen hoito, puhumattakaan siitä inhimillisestä puolesta, että yötyöläisen ja vuorotyöläisen pitäisi voida elää myös ns. normaalia perhe-elämää jossakin välissä.

Me olemme olleet huolestuneita myös työaikalain 25 §:stä sekä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakiin sosiaalivaliokunnan lisäamästä uudesta 18 §:stä, joiden mukaan valtioneuvosto voi antaa tarkempia määräyksiä kuljetuksen järjestämisestä yötyötä tekevälle työntekijälle työvuoron alkamis- ja päättymisajankohtana. Tämähän on ollut käytäntö jo eräillä aloilla, joilla yö- ja vuorotyötä on tehty, mutta nyt asiasta säädetään laissa, pykälässä, jonka perusteella valtioneuvosto voi sitten antaa tarkempia määräyksiä. Korostan, että tämä on työntekijöiden kannalta erittäin hyvä asia. Olemme olleet lähinnä huolestuneita siitä, ettei tällainen säädös nousisi lopulta työntekijöitä vastaan eli johtaisi siihen, että työnantaja rupeaa valikoimaan työntekijöitään sillä perusteella, tuleeko kuljetusjärjestelyjä vai ei.

Varsinkin paljon puhutun rakennemuutoksen seurauksena maaseudulla asuu nykyään yhä enemmän sellaisia kansalaisia, jotka ovat muutosten seurauksena hakeutuneet maataloudesta muihin töihin. Monet ovat kuitenkin halunneet jäädä asumaan maaseudulle, kaupungeista on muuttanutkin asukkaita maalle. Sieltä kuitenkin puuttuvat julkiset kulkuyhteydet, esimerkiksi juuri iltaisin ja öisin sekä viikonloppuina, ja ainoa kulkumahdollisuus esim. 50 kilometrin päässä sijaitsevalle työpaikalle on oma auto tai samassa työssä ja samassa työvuorossa kulkevan naapurin auto. Esimerkiksi sairaaloissa käy paljon hoitohenkilökuntaa työssä sijaintikunnan ulkopuolelta. Mikäli kehitys johtaa siihen, että useat työntekijät samanaikaisesti alkavat vaatia tällaista kuljetusjärjestelyä, saattaa tulla

eteen tilanne, jossa työhönoton yhteydessä kulusvelvollisuus vaikuttaa valintaan.

Tässä yhteydessä on syytä todeta sekin, että periodityötä tekeville nyt säädetty vähintään 9 tunnin lepoaika työvuorojen välille ei toteudu käytännössä sellaisten ihmisten kohdalla, jotka käyvät työssä kauempaa. Työmatkat lyhentävät lepoaikaa, siksi olisi päästävä pitempään lepoaikaan, mikä joillakin aloilla onkin jo toteutunut.

Kuten alussa kerroin, me keskustalaiset olemme tässä hallituksen esityksen takana. Se on mielestämme askel oikeaan suuntaan.

Ed. P. Lahtinen: Arvoisa puhemies! Tähän alkuun heti toteaisin sen, että SKDL:n eduskuntaryhmä ei ole samaa mieltä kuin edellinen puhuja, ja siitä syystä varmuuden vuoksi kannatan ed. Stenius-Kaukosen tekemää ehdotusta.

Mutta hieman taustaksi sille, mitä aion sanoa, totean, että on kovasti poliittinen ilmapiiri maassamme kokenut muodonmuutosta, kun toisaalta keuhataan Puolan lakkolaisia ja samaan aikaan haukutaan omia. Tampereen liikennelaitoksen lakko tässä suhteessa oli esimerkki. Heidät tuomittiin, mutta samaan aikaan kesken sopimuskauden, mistä Tampereen lakkolaisia syytettiin, on hallitus muuttamassa ja muuttanut työläisten sellaisia etuja, jotka työmarkkinajärjestöt ovat sopimuskauden aikana keskenään sopineet. Mutta tämä tietysti pitäisi hyväksyä nyt sitten yleisen mielipiteen ja yleisen hyvinvoinnin nimissä.

Mielestäni maan hallitus on moneen kertaan ja moneen otteeseen loukannut työmarkkinajärjestöjen sopimusoikeutta muun muassa sillä, että se on saattanut verolle verovapaita etuja, jotka työmarkkinajärjestöjen kesken on sovittu, lieventänyt työntekijöiden irtisanomisperusteita, helpottanut siirtymistä joustaviin työaikoihin, säätänyt sääntelylait, joilla voidaan työntekijän palkat jäädyttää, sekä lisännyt rasisitteita lakko-oikeudelle jne. Siis mahdoton määrä huononnuksia työntekijöiden etuihin ja vain kahdessa vuodessa. (Min. Vennamo: Kyllä on kovasti yksisilmäinen näkemys!) On ja pitää paikkansa, ed. Vennamo. (Min. Vennamo: Se ei ole koko totuus, vaan se on osatotuus!)

Täällä salissa ei taida olla kovinkaan monta naista, jolla olisi kokemusta yötyöstä. (Min. Vennamo: Ensi yönä on kokemusta kaikilla!) Ei tietysti minullakaan naisena, mutta miehenä kyllä, ja pidän sitä raskaimpana työmuotona, vaikka oma varsinainen ammattini on valaja tai kaavaaja, joka tapauksessa valimotyöläinen,

joka toimii todella raskaassa ja kuluttavassa ammatissa. Jos ajattelen niihin tehtäviin naista, niin kyllä on oltava kova fyysikka sillä naisella, joka siellä aikoo pärjätä.

Kun teolliseen työhön liittyvät riskit, niin kuin täällä ed. Andersson totesi, lisäävät sairastuvuutta, tapaturman vaaraa, henkisiä paineita, niin tulisi kyllä tarkoin harkita, onko järkevää lisätä naisten yötyön osuutta. Tiedän kyllä, että työnantajille on tärkeää kilpailukyvyyn vuoksi tällainen menettely, koska tasa-arvoa ei ole saavutettu naisten palkkauksen osalta. Joka tapauksessa hallitus aikoo tuoda naisista kootun kolmannen vuoron teollisuuden työpaikkoihin.

Mielestäni olisi ollut tärkeää luoda ensin sellaiset olosuhteet, joihin olisi ollut turvallista tuoda naistyövoimaa. En voi millään uskoa sitä farisealaista näkemystä, joka hallituksen esitykseen sisältyy, eli sitä, että nyt jäljellä olevien kolmen viikon aikana, siis vuoden loppuun mennessä, kun laki tulee voimaan 1.1.1989, ne ongelmat poistetaan, jotka liittyvät kolmivuoro- ja periodityöhön. Nämä ongelmat ovat olleet vuosikymmeniä tiedossa, mutta niitä ei ole vielä tähän mennessä poistettu. Nyt hallitus lupaa työnantajien puolesta poistaa ne. Toivottavasti näin käy.

Ammattiyhdistysliikkeen vinkkelistä katsottuna, arvoisa puhemies, epäilen tässä ammattiyhdistysliikkeen sopimusoikeutta. Kun tähän saakka poikkeuslupamenettelyn kautta on voitu naisille antaa yötyölupia, tämä menettely poistuu ja työnantajat itsenäisesti päättävät siitä, koska naiset yötyötä tekevät. Samalla kertaa poistuu myös se, että työpaikoilla luottamusmiehiltä ja työsuojeluvaltuutetuilta, joilta tähän saakka on aina pyydetty lausunto siitä, onko työn tekeminen yöllä tarpeellista ja onko se tälle henkilölle mahdollista, ei enää lausuntoa pyydetä. Toisin sanoen niitä henkilöitä, jotka ovat perehtyneet työpaikkansa työolosuhteisiin, ei tämän jälkeen kuulla. Myös tässä suhteessa hallitus on kaventamassa ammattiyhdistysliikkeen toimintaoikeutta työpaikoilla.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Yleiskeskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. Anderssonin kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi ensimmäisen, toisen, neljännen ja viidennen lakiehdotuksen osalta hyväksyttäisiin vastalauseeseen sisältyvät lakiehdotukset.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Käsittelyn pohjasta voitaneen päättää yhdeilä kerralla.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Stenius-Kaukosen ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 155 jaa- ja 20 ei-ääntä; poissa 24. (Koneään. 12)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1, 3, 6, 7 ja 12 § hyväksytään keskustelutta.

13 §.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! 13 § on lain sisällön kannalta keskeinen, joten ehdotan, että se hyväksyttäisiin siinä muodossa kuin vastalauseessa on esitetty, mikä tarkoittaa muun muassa sitä, että yötyötä on lupa teettää vain silloin, kun yhteiskunnalliset tai tuotantotekniset syyt sitä välttämättä vaativat.

Ed. Andersson: Herra puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukosen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. Anderssonin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 154 jaa- ja 20 ei-ääntä; poissa 25. (Koneään. 13)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

14 §, 4 luvun otsikko sekä 16 b ja 20 § hyväksytään keskustelutta.

20 b §.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Tässä pykälässä on kysymys työtuntijärjestelmästä. Ehdotan, että se hyväksyttäisiin siinä muodossa kuin vastalauseessa on esitetty, eli ilmoitusajan jälkeen työtuntijärjestelmää voidaan muuttaa vain työntekijän suostumuksella. Tästä poistettaisiin siis työnantajan mahdollisuus muuttaa työtuntijärjestelmää.

Ed. Andersson: Herra puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukosen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. Anderssonin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 152 jaa- ja 21 ei-ääntä; poissa 26. (Koneään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

23 ja 25 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvien toisen lakiehdotuksen 11, 12, 12 c ja 18 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike sekä kolmannen lakiehdotuksen 2 ja 3 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän neljännen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

10 a §.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ehdotan, että työturvallisuuslain 10 a § hyväksytään siinä muodossa kuin vastalauseessa on esitetty. Keskeisenä sisältönä on se, että mahdollisuus työtehtävien vaihtamiseen on tarvittaessa järjestettävä myös sosiaalisista syistä, mitä muun muassa ministeri Halonen on ajanut.

Ed. Andersson: Herra puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukonen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. Anderssonin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Stenius-Kaukonen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 152 jaa- ja 17 ei-ääntä; poissa 30. (Koneään. 15)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

10 a §:n edellä oleva väliotsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esityksen sisältävän viidennen lakiehdotuksen 7 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset ammattitaitilaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esitellään suuren valiokunnan mietintö n:o 228 ja otetaan toiseen käsittelyyn siinä sekä sosiaalivaliokunnan mietinnössä n:o 36 valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 153, joka sisältää yllämainitut lakiehdotukset.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 228. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Puskas: Arvoisa puhemies! Tämä paperipino pöydällä ei ole puheeni, vaan eilen asiasta käyty varsin laaja, mielenkiintoinen ja värikäs keskustelu, jossa esitettyihin argumentteihin olen pyrkinyt perehtymään. Haluaisin tässä puheenvuorossani käsitellä ammattitaitulakiuudistukseen liittyen neljää kohtaa.

Ensinnäkin haluaisin lausua iloni siitä, että valiokunta on neljännen lain kohdalla yksimielisesti esittänyt yhden lisäilmoituksen poistamista. Tässä oli kysymys siitä, että mahdollisen ammattitautitapauksen kohdalla lääkäri joutuu jo nyt tekemään ilmoituksen työsuojelun piiriviranomaisille, lääninlääkärille ja vielä lisäksi lääkärintodistuksen vakuutuslaitoksille. Esityksessä esitettiin kolmatta ilmoitusta vakuutuslaitokselle, mikä olisi omiaan jälleen lisäämään byrokratiaa ja paperityötä, joka lääkäreillä on melkoista. Perusteluissa todettiin, että ilmoituksen suhteen on puutteita, mutta valiokunnat katsoivat aivan oikein, että jos on puutteita, niin se ei suinkaan parane sillä, että ilmoituksia joutuu tekemään entistä useampaan paikkaan. Tavoitteeksihan pitäisi ottaa, että lääkäri tekee ilmoituksen mahdollisimman hyvin yhteen paikkaan ja sen jälkeen hallinto hoitaisi keskenään tässä mahdollisesti tarvittavat muut ilmoitukset.

Toiseksi haluaisin lausua iloni siitä, että molemmat valiokunnat ovat myös yksimielisesti mietintöihinsä ottaneet selvän maininnan siitä, että passiivinen tupakansavu työpaikalla otetaan huomioon ammattitaitulain mukaisia työpaikan kemiallisia altisteita arvioitaessa. Tähän liittyviin ongelmiin oli puututtu myös eilisessä puheenvuorossa. On selvää, että tämä asia, kuten kovin monet muut tässä ammattitaitulain

tulkinnessa, ovat ongelmallisia. Kuitenkin tärkeää olisi tunnustaa periaate, että siinä tapauksessa, jos lääketieteellisesti katsottuna voidaan riittävän selvästi osoittaa, että henkilön sairaus pääasiallisesti johtuu passiivisesta tupakoinnista työpaikalla, niin tämä todella voidaan tulkita ammattitaudiksi. Haluan viitata Ruotsissa ilmaantuneeseen tapaukseen, joka meni ylimpään vakuutusoikeuteen asti. Tässä tupakoimaton naishenkilö, jonka kotona ei tupakoitu, oli itse toistakymmentä vuotta työpaikalla varsin voimakkaasti tupakansavulle altistettuna. Hän sairastui keuhkosityöpiin ja vielä sentyyppiseen keuhkosityöpiin, joka tyypillisesti on tupakoitsijoilla. Tosiaan Ruotsissa käytiin kaikki vakuutusoikeuden asteet läpi, koska oli epäselvää, voidaanko tämä korvata ammattitautina vai ei. Vakuutusylioikeus onneksi sen korvasi sitten ammattitautina. Tällaisia tapauksia varten on mielestäni hyvä, että valiokunnan mietinnössä todetaan tämä asia.

Tässä samassa yhteydessä haluaisin viitata eilisessä keskustelussa yleisemminkin esiintyneeseen asiaan ennaltaehkäisyn ja korvattavuuden välisistä suhteista. Mielestäni on täysin selvää, että nämä eivät sulje toisiaan pois vaan päinvastoin tukevat toisiaan. Mikäli esimerkiksi passiivisen tupakoinnin osalta tämä kanta selvästi otetaan ammattilainsäädännön yhteydessä, minun ymmärtääkseni on täysin selvää, että se tehostaa toimenpiteitä työpaikkojen tupakkaongelman järjestämiseksi niin, että tällaisia sairastapauksia voidaan minimoida.

Asia sinänsä ei ole vähämerkityksellinen, koska meillä on maassa kymmeniä- tai satojatuhansia työntekijöitä, jotka työpaikallaan ovat varsin huomattavasti edelleen tupakansavulle alttiina, vaikka itse eivät polta. Tämä on eräs suurimpia valituksen aiheita, mitä esimerkiksi lääkintöhallitukseen tupakka-asioissa tulee.

Kolmanneksi, herra puhemies, haluaisin siten ottaa esille eilisen keskustelun pääasian, erittäin vaikean kysymyksen psyykkisten tekijöiden mukaanottamisesta ammattitaudin syynä. Hallituksen esityshän ei tätä mahdollista. Nyt valiokuntien käsittelyssä todettiin, että eräissä tapauksissa tapaturmavakuutuslain nojalla voidaan korvata psyykkisesti hyvin traumaattiset tapahtumat, mutta entä sitten muuten? Tässä suhteessa valiokunnissa todella kuultiin useita asiantuntijoita, jotka valottivat tätä asiaa monipuolisesti. Pyrin perehtymään tähän eiliseen keskusteluun, jossa esitettiin monia näkökohtia puolesta ja vastaan.

Asia on kiistattomasti vaikea. Ongelminahan on se, että itse asiassa varsin harvoin voidaan selvästi sanoa kyllä tai ei psyykkisistä tekijöistä taudin pääasiallisena syynä. Usein tauti on monitahoinen. On täysin selvää, että tämä johtaa lisääntyneisiin anomuksiin, kuten ed. Vastamäki sanoi. Vieläpä on ilmeinen realiteetti, että työntekijät usein korostavat psyykkisiä ongelmia ja nimenomaan työpaikan psyykkisiä ongelmia sairauksiensa syynä. Hyvin mielellään nähdään tautien syinä ongelmat esimiehen kanssa tai ongelmat alaisten kanssa ja todennäköisesti paljon useammassa tapauksessa kuin mihin asiantuntijat yhtyisivät. Toisaalta mitalin toinen puoli on, että tällaisia tapauksia on, joissa työpaikkaan liittyvät psyykkiset tekijät kiistattomasti ovat pääasiallisena syynä, ja esimerkiksi Ruotsissa tämä on otettu ammattitautilainsäädännön piiriin. Itse olin asiassa hyvin avoin asiantuntijoiden lausunnoille, kun tätä asiaa valiokunnassa käsiteltiin. Näiden jälkeenkin on sanottava, että molempiin ratkaisuihin löytyy perusteluja, enkä haluaisi asiassa ainaakaan osaltani nostaa mitään jyrkkää poliittista kiistaa. Asiantuntijatkin myönsivät asian vaikeaksi, mutta alan johtavien asiantuntijoiden kanta kuitenkin oli varsin yksimielinen. On sanottava, että omaan kantaani vaikutti olennaisesti maan johtavien ja arvostamieni psykiatrian professorien Achte ja Lönnqvistin lausunnot. Siteeraan sanatarkasti psykiatriayhdistyksen puheenjohtajan professori Lönnqvistin lausunnon olennaista kohtaa: "Niissä tapauksissa, joissa työstä aiheutuvien psyykkisten tekijöiden merkitys voidaan asiantuntijoiden mielestä yhäpitävästi osoittaa, tulisi psyykkiset syyt sisällyttää ammattitautilain ja eräiden muiden siihen liittyvien lakien piiriin. Muutoin työssään psyykkisille tekijöille altistuvat joutuvat muita huonompaan asemaan. Samoin on todennäköistä, että näiden tekijöiden ymmärtäminen ja korvaaminen jää tutkimuksen puuttuessa jatkuvasti jälkeen muihin tekijöihin verrattuna."

Mielestäni oikeusturva ja tasavertaisuus edellyttää, että psyykkiset syyt otetaan huomioon tapauksissa, joissa asiantuntijat voivat selvästi osoittaa, että sairauden syyt ovat olennaisesti työhön liittyviä. Mitä tulee mietinnön ja myös ed. Kankaanniemen tekstiin tässä yhteydessä, haluaisin todeta, että käsittääkseni tulevaisuudessa ei ole odotettavissa yksinkertaisia menetelmiä, joilla voidaan sairauden syyt selvästi diagnostisoida työperäisiin tai muihin, koska nämä syyt yksinkertaisesti useimmiten ni-

veltyvät toisiinsa. Kysymys on sen seikan ratkaisemisesta, onko työhön liittyvillä tekijöillä ollut olennainen merkitys. On myös huomattava, että lakiesityksen 2 §:n mukaan voidaan asetuksella antaa tarkempia ohjeita eri tekijöiden arvioinnista ja tällä tavalla voidaan myös näiden psyykkisten tekijöiden arvioinnin menetelmistä antaa asetuksella tarkempia ohjeita.

Herra puhemies! Neljäntenä haluaisin tässä yhteydessä käsitellä hieman yleisempiä näkökohtia, ehkä tulevaisuuden visioita ammattitautilainsäädännön osalta. Koko ammattitautilain tavoitteenahan on järjestää työstä johtuvien sairauksien sosiaaliturva muihin sairauksiin verrattuna paremmin. Tähän on olemassa historialliset syynsä. Tämä tapahtunut ja tapahtumassa ja odotettavissa oleva kehitys, johon nyt käsitellyssä olevan lain muutosehdotuskin liittyy ja jota aiempi keskustelu hyvin valaisee, on kuitenkin tuomassa erillisen ammattitautilainsäädännön entistä ongelmallisemmaksi. Tähän on kolmenlaista perustetta.

Sekä työnkuva että sairauksien luonne ovat selvästi muuttumassa. Ammattitautien ja työn sisällön lisäksi myös työn ja vapaa-ajan raja monella tavalla madaltuu. Sairauksien muuttunut luonne kuvastuu erityisesti siten, että sairauksien syyt ovat entistä monitekijäisemmät. Työhön liittyvät tekijät liittyvät vaihtelevalla tavalla muihin elintapoihin, ympäristötekijöihin sekä sairauksien sisäsyntyisiin tekijöihin. Kun perinteisiin ammattitauteihin on ollut suhteellisen selkeä fyysinen syytekijä, tulevat nykyään kuvaan mukaan yhä monitahoisemmat ja usein psyykkisiin tekijöihin kytkeytyvät altisteet. Näiden kohdalla rajanveto työn ja vapaa-ajan, työympäristön ja muun elinympäristön välillä on usein kuin veteen piirretty viiva. Ongelma korostuu laajennettaessa ammattitautin käsitettä mm. tässä lakiehdotuksessa.

On myös toinen näkökulma. Voidaan perustellusti kysyä, miksi työstä johtuvat sairaudet yleensä pitää korvata paremmin kuin esimerkiksi työttömyydestä johtuvat sairaudet, huonosta ympäristösuunnittelusta johtuvat sairaudet tai epäterveellisestä kaupallisesta mainonnasta johtuvat sairaudet. Eikö tavoitteeksi olisi otettava, että hyvinvointiyhteiskunnassa kaikkien sairauksien seuraukset syystä riippumatta tulisi riittävästi korvata? Samalla tehostettaisiin ponnistuksia sairauksia uhkaavien tekijöiden poistamiseen ja potilaiden hoitamiseen syistä riippumatta. Kolmanneksi voidaan viitata laajenevan ammattitautikäsitteen mukanaan tuo-

miin hallinnollisiin ongelmiin. Näihin ed. Vastamäki viittasi eilen. Hän oli aivan oikeassa perusteluissaan. Kun esimerkiksi allergiaoireiden, selkäsairauksien tai psyykkisten sairauksien kohdalla raja ammattitautin ja muiden sairauksien välillä ei ole selvä, kuluu yhä suurempi osa lääkäreiden ja sosiaaliturvan hallinnon työpanoksesta sairaustapausten hallinnolliseen luokitteluun ammattitaudeiksi ja ei-ammattitaudeiksi, kun raja yhä useammassa tapauksessa on keinotekoinen. Kuitenkin lääkäreiden ensisijaisena tehtävänä pitäisi olla potilaiden hoito ja sairauksien ehkäisy, ei potilaiden hallinnollisen luokittelu sosiaaliturvan usein hyvinkin keinotekoisien raja-aitojen mukaan, mikä nykyään vie enenevästi lääkäreiden työaikaa. Tänä päivänä tuhansia ja taas tuhansia ovat ne testit ja lomakkeiden täyttämiset, joita lääkärit joutuvat tekemään yksinomaan hallinnollisia selvityksiä varten. Ne eivät yhtään vaikuta potilaan hoitoon, mutta vievät lääkärin työaikaa pois itse hoidosta ja turhauttavat lääkäreitä, jotka haluaisivat hoitaa potilaita eivät papereita.

Edellä olevan perusteella näen tämän lakiuudistuksen jälkeen tulevien vuosien haasteena kehittää yleisesti sairauksiin liittyvää sosiaaliturvaa niin, että erillisestä ammattitautilainsäädännöstä voitaisiin luopua. Puutteellisen työsuojelun ja puutteellisen sosiaaliturvan aikana ammattitautilainsäädännöllä on ollut oma tärkeä tehtävänsä. Tulevaisuuden yhteiskunnassa kaikkien eri syistä johtuvien sairauksien ja niiden seurausten tulisi olla riittävän sosiaaliturvan piirissä ja samalla tulisi terveydenhuollon voimavaroja keskittää tehokkaaseen ennaltaehkäisyyn ja sairauksien hoitoon eikä tapausten yhä vaikeampaan ja huonommin perusteltavissa olevaan ja yhä keinotekoisempaan luokitteluun sosiaaliturvan eri systeemien välillä.

Herra puhemies! Se mitä tässä nyt viimeksi sanoin, koskee siis tulevien vuosien visioita, joita toivon mukaan lähivuosina ryhdytään pohdiskelemaan. Tässä vaiheessa meidän on kuitenkin tehtävä päätökset nykyisentyypisen ammattitautilainsäädännön pohjalta. Tässä tilanteessa asiantuntijoiden kantaan viitaten olen siis tullut siihen lopputulokseen ja tämä on myös kanta, jonka keskustan edustajat ovat molemmissa valiokunnissa ottaneet, että psyykkiset ja muut tekijät on syytä ilmeisistä ongelmista huolimatta ottaa tasaveroisesti huomioon ammattitautista nykyisen systeemin mukaan päätettäessä. On myös huomattava, että samantyyppisiä

ongelmia on yhä enemmän jo nyt laissa olevien muidenkin tekijöiden kohdalla, ei ainoastaan psyykkisten tekijöiden kohdalla. Tämä laajenus on myös asianomaisten potilaiden kannalta ainoa oikeudenmukainen ratkaisu. Se lienee myös omiaan tehostamaan työolosuhteiden yleistä kehittämistä myös henkisen ilmapiirin kannalta ja myötävaikuttamaan koko tämän lainsäädännön yleisempään kehittämiseen ottaen huomioon mm. edellä esittämäni periaatteet.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Puskan esiin ottama näkökulma siitä, miksi meillä erityisesti työstä johtuvat sairaudet ovat erityislainsäädännön piirissä ja miksei voisi sosiaaliturvaa kehittää sillä tavalla, että myös monenlaisista muista syistä johtuvat sairaudet korvattaisiin vastaavalla tavalla ja päästäisiin ammattitautilaista kokonaan eroon, on itse asiassa aika mielenkiintoinen ja vaatii varmasti pohdiskelua hyvin paljon. Itse olen nähnyt ammattitautilain merkityksen kuitenkin suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin tärkeänä vielä tällä hetkellä. Suomalaisella potilaallahan on käsitys siitä, että hänen sairautensa johtuu jostakin, jota hän on syönyt tai lääkärin hoitovirheestä tai työstä. Työhän on ihmisten mielestä yleisin syy heidän sairauksiinsa.

Ammattitautilailla voidaan tietysti korvata potilaalle hänen sairautensa, mutta paljon tärkeämpi merkitys sillä on mielestäni siinä, että sillä voidaan vaikuttaa työympäristön epäkohtiin. Suomalaisessa työelämässä on vielä niin paljon epäkohtia, että tällainen vaikuttamismahdollisuus myös ammattitautilain kautta tarvitaan. Esimerkkinä juuri passiivinen tupakointi. 700 000 ihmistä altistuu meillä passiivisesti tupakansavulle. Jo 1970-luvun lopussa yli 90 % suomalaisista oli sitä mieltä, että työympäristössä tapahtuvaa tupakanpoltoa pitäisi rajoittaa. Kuitenkin hyvin paljon siinä asiassa ei ole tapahtunut. Esimerkiksi on paljon astmapotilaita, jotka joutuvat käyttämään lääkkeitä, kun työtoverit tupakoivat. Tähän mielestäni ammattitautilakia vielä tänä päivänä tarvitaan. Tulevaisuuden yhteiskunta voisi olla parempi niin, ettei tällaista lakia edes tarvittaisi.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin totean, että on erittäin hyvä asia, että ammattitautilakiuudistus on lopultakin saatu käyntiin. Se on niitä

asioita, joita ensimmäisillä valtiopäivilläni olin itsekkin toivomusaloitteessani ehdottamassa. Olen erittäin iloinen myös siitä, että keskustan eduskuntaryhmä on tulossa laajemman ammattitautikäsittelyn linjoille. On erittäin valitettavaa, jos nyt tämän suuren, pitkäaikaisen ja varsin vaivalloisen uudistustyön jälkeen, niin kuin tiedän tämän lain uudistamisen olleen varsin hankalaa, tästä tulisi torsolaki, joka nyt hallituksen esityksen ja valiokunnan mietinnön pohjalta on tulossa.

Tässä tietysti voisi esittää moitteita ministerille, joka ei välttämättä ehkä ole paras asiantuntija työelämän ja työterveyshuollon asioissa. Ehkä tämä on heijastunut niihin kantoihin, jotka tämän lain valmistelussa ovat olleet. Sen vuoksi toivoisin, että tässä vielä löytyisi sellainen järki ja yhteisymmärrys, että voitaisiin menetellä niin, että tehdään tästä laista mahdollisimman hyvä nimenomaan tulevaisuutta silmällä pitäen ja sellainen, että se antaisi mahdollisuuden joustavaan ja sekä työnantajan että työntekijän kannalta oikeaan tulkintaan ammattitautien osalta.

Vanha vielä voimassa oleva laki on erittäin ahdas, ja tästä uudesta on tulossa, niin kuin sanoin, torso siltä osin, että psyykkiset tekijät ja tuki- ja liikuntaelinten työperäiset kulumasairaudet ovat jäämässä tämän lain ulkopuolelle. Nämä voitaisiin nyt tässä vielä korjata.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen iloinen, että ed. Puska on ymmärtänyt eilisen puheenvuoroni oikein eli sen, että koko lainsäädäntö tältä osin alkaa käydä kyseenalaiseksi, kun ihmiset ovat eriarvoisessa asemassa ja kun lääkärin työ menee nimenomaan hallintoon ja todisteluun, jolloin tutkimukseen ja potilaiden hoitoon sekä sairauksien ennaltaehkäisyyn varattava aika jää aina pienemmäksi.

Meillä on työsuojelulaki, ja siltä pohjalta pystytään hyvin paljon viemään näitä asioita eteenpäin siinä järjestyksessä, missä asiat tulevaisuudessa pitää viedä eteenpäin.

Ed. Puska (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mönkäreen puheenvuoron johdosta haluaisin selvyyden vuoksi ja väärinkäsitysten välttämiseksi sanoa, että olen kaikista asioista täsmälleen samaa mieltä hänen kanssaan.

Ed. Vastamäen puheenvuoron johdosta haluaisin sanoa sen, että minä myönnän, että hä-

nen argumenttinsa ovat hyviä, hänen esittämänsä ongelmat ovat todellisia, mutta kuitenkin ottaen huomioon muut näkökohdat, kokonaisuus ja se päätöksentekotilanne, jossa me olemme tässä ja nyt, niin minun johtopäätökseni itse päätöksenteosta ja päätöksen sisällöstä on toinen kuin ed. Vastamäellä. Mielestäni kun kaikki nämä seikat ja argumentit pannaan yhteen, niin tässä tilanteesta syistä, joihin muiden muassa ed. Kemppainen viittasi, psyykkiset tekijät on kyllä nykyläinsäädännössä syytä tasaveroisesti ottaa huomioon.

Ed. Andersson: Herra puhemies, herra talman! Jotta asia ei unohtuisi, niin ehdotan aluksi, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin ammattitaitilain sekä maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 6 §:n muuttamisesta annetun lain osalta II vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Tästähän oli eilen pitkä keskustelu tässä salissa. Henkilökohtaisesti se ei minulle tuonut argumenttitasolla kovin paljon uutta. Tämä on ainakin minun sydäntäni kovin lähellä oleva asia. Minun mielestäni valiokunnissa, sekä talous- että sosiaalivaliokunnassa, on kuultu paljon maan parhaita asiantuntijoita, ja siksi petykseni oli kyllä suuri, kun jo talousvaliokunnassa, joka antoi lausunnon sosiaalivaliokunnalle, äänestyksessä sitten yhtäkkiä torpedoitiin muutosehdotus, joka olisi tarkoittanut määritelmän väljentämistä ja täten mahdollistanut uutta sovellutuskäytäntöä, jolloin myös työperäiset psyykkiset sairaudet olisi voitu korvata tämän lain mukaan.

Minun mielestäni tämä laki, jos se nyt viehdän läpi tässä muodossa, on todella torso ja vanhentunut jo syntyessään. Se on vanhentunut myös siitä syystä, että työelämässä on viime vuosina tapahtunut erittäin paljon muutoksia. Kaikki tiedämme, että automatisointi ja uudet robotit, koneet sekä monella työn alalla tapahtuva työntekijämäärän supistaminen ja tästä seurauksena oleva työtahdin kiristyminen kovassa kilpailussa on merkinnyt työelämässä nimenomaan psyykkisen rasittavuuden lisääntymistä. Tämä näkyy erilaisissa tilastoissa hyvin selvästi, esimerkiksi työkyvyttömyystilastoissa, joiden mukaan mielenterveydelliset eläkeperusteet muodostavat tänään suurimman ryhmän.

Jokaisella meillä on myös, jos ei henkilökohtaisesti niin ainakin lähipiirissä kokemusta siitä, miten tavalliseksi tänä päivänä on muodostunut työssä loppuun palaminen. Aikaisem-

min ajateltiin, että loppuun palaminen, burn out -syndrooma olisi ollut tyypillinen etenkin eri tyyppisissä palveluammateissa, mutta tänään jokainen tietää, että burn out -ilmiö on levinnyt miltei kaikille työaloille. Se on juuri yhteydessä työprosessien, työtapojen, työtahdin muutoksen kanssa. En kiellä, etteikö automatisointi ja tietokoneistuminen olisi merkinnyt myöskin hyvin paljon myönteistä työelämässä, mutta sen kielteiset puolet ovat nyt tarkastuksen kohteena.

Täällä on esitetty myöskin sellaisia väitteitä, että jos ammattitautimääritelmää väljennetään, niin se johtaisi vaikeuksiin siinä mielessä, ettei olisi esimerkiksi tarpeeksi pätevää lääkärinkuntaa, siis työlääkietieteeseen perehtyneitä psykiatreja tutkimaan ja hoitamaan tätä asiaa. Tätä väitettä vastaan puhuvat kyllä Ruotsin kokemukset, jossa saamiensa tietojen mukaan viiden vuoden periodin aikana vuosina 1980-84 tämän tyyppisiä hakemuksia oli 332, ja näistä myönnettiin vajaat 150. Tämä meidän oloissamme tarkoittaisi viiden vuoden periodin aikana ehkä 250-300 anomusta, eikä näitten tutkiminen ja selvittäminen mielestäni kyllä vaatisi kovin suuria lisäresursseja.

Valiokunnassa kuultiin maan parhaita psykiatrisia asiantuntijoita. Sekä professori Kalle Achté, joka on HYKSin psykiatrian klinikan johtaja, että professori Jouko Lönnqvist, joka on Suomen Psykiatriyhdistyksen puheenjohtaja, selkeästi toivat esille, että heidän mielestään tulisi väljentää ammattitautin määritelmää, jotta eivät ne työntekijät, jotka sairastuvat työssään psyykkisesti, jäisi syrjittyyn, huonompaan asemaan vailla tämän lain suojaa. Tämä oli yksiselitteinen kanta. Samaa mieltä olivat myöskin SAK:n edustaja, STTK:n edustaja sekä ainakin TVK:n ja Akavan asiantuntijat valiokunnissa.

Totta on tietysti, että työperäisen psyykkisen sairauden kartoittaminen ja selvittäminen on monimutkaista ja monisäikeistä, mutta sitä se on yleensäkin muidenkin sairauksien kohdalla. Ei ole helpompaa osoittaa ja selvittää yksinkertaisesti esimerkiksi työperäisen syövän syntymää. Näin tulee aina olemaan. Ajatus siitä, että kun vain odotellaan taas kymmenen vuotta, niin meillä on sen jälkeen paljon tarkempia mittareita ja silloin asia yksinkertaistuu, on minun mielestäni harha, koska asia ei voi yksinkertaistua, koska sairauden synty, sairauden puhkeaminen ihmisessä ei ole mikään yhden tai kahden syyn tapahtuma, vaan siinä on hyvin monia monikerroksisia tekijöitä, jotka vaikuttavat

yhteensä siihen, että joku ihminen rupeaa oirehtimaan tietyllä tavalla. Uskaltaisın väittää, että tänäkin päivänä meillä on paljon tietoa siitä, miten sairaudet syntyvät ja mikä on työelämän ja siellä olevien tekijöitten vaikutus sairauksien syntyyn.

Siis se, että asiat ovat monimutkaisia, monitasoisia, minun mielestäni ei riitä lainkaan perusteksi sille, että jätetään nämä ihmiset tämän lain ulkopuolelle ja huonompaan asemaan kuin muut työntekijät.

Lopuksi muutama muu asia. Vastalauseessa ehdotetaan myöskin, että 4 §:ään otettaisiin lisäys, kun siinä puhutaan kahdesta sairaudesta, jotka aiheutuvat mekaanisesta toistuvasta liikkeestä elikä jännetupen tulehduksesta ja olkaluun sivunastan tulehduksesta. Siihen mielestäni pitäisi lisätä "muu tuki- ja liikuntaelimistön liiallisesta kuormituksesta aiheutunut vamma", joka tietenkin on aivan yhtä oikeutettu tämän lain piiriin kuin nämä kaksi mainitsemaani. Ja tämä on vain semmoinen tarkennus, joka takaa sen, ettei sulkeudu pois, jos ei juuri satu olemaan jompikumpi mainituista sairauksista.

Herra puhemies! Kun eilen täällä salissa sain kuulla, että kokoomuksen edustajat talousvaliokunnassa olisivat päättäneet kannastaan jo ennen kuin oli yhtäkään asiantuntijaa kuultu, tietysti sen jälkeen tulee vähän synkkä ja epätoivoinen olo, mitä järkeä on sitten kuunnella asiantuntijoita ja tehdä heille kysymyksiä, keskustella ja tehdä työtä asian viemiseksi eteenpäin. Tässä vain haluan vedota edustajiin siinä mielessä, että jos asia jätetään nyt sikseen, vaikka mietinnössä onkin hyvää tekstiä ja vaaditaan ja toivotaan panostamista psyykkisen puolen tutkimiseksi, niin käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että asia jää hoitamatta ainakin kymmeneksi vuodeksi eteenpäin. Se minun mielestäni on erinomaisen hyvän mahdollisuuden menettämistä tässä tilanteessa.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensinnä kiinnittäisin huomiota siihen, että ed. Andersson puhuu psyykkisistä syistä, mutta vastalauseen lakitekstissä puhutaan "muista" syistä. Kun puhutaan muista syistä, niin voidaan jättää kaikki muut sen edellä olevat pois. Silloin "muut syyt" tarkoittaa kaikkea, mitä on maan ja taivaan välillä, jolloin ollaan tilanteessa, mistä olen eilen puhunut hyvin paljon, eli Ruotsin tilanteesta. Eli ei ole pystytty selvittämään, miten psyykkiset sairaudet

rajataan niin, etteivät mukaan tule kaikki muut syyt.

Sitten ed. Andersson sanoi myös, että kokoomuksen ryhmä olisi tehnyt päätöksensä ennen kuin asiantuntijoita oli kuultu. Kokoomuksen ryhmä teki päätöksensä siinä vaiheessa, kun valiokuntaan pyydettiin vielä yksi asiantuntija lisää. Sitä ennen oli kuultu kyllä kaikkia muita asiantuntijoita.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan ed. Vastamäelle todeta, että mielestäni on aivan oikein, että kaikki sairaudet, jotka ovat työperäisiä, pääsevät tämän lain piiriin. Esimerkkinä ottaisin näyttö-päätetyötä tekevät ihmiset. On todettu, että näillä ihmisillä, varsinkin jos tekevät pitkiä työrupeamia näyttöpäätteillä ja jos työ on mekaanista ja yksitoikkoista, niin hyvin suurella osalla kehittyy erilaisia sekä psyykkisiä että ruumiillisia oireita. En ymmärrä, miksi esimerkiksi tämä koko ajan laajeneva työntekijäryhmä pitäisi sulkea ammattitaitilain ulkopuolelle.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei minullakaan ole mitään sitä vastaan, että kaikki sairaudet, jotka ovat työperäisiä, kuuluisivat korvattaviin. Mutta meidän täytyy ottaa realiteetit huomioon, miten me pystymme hoitamaan. Olen jo useampaan kertaan sanonut, että ainoastaan korvausasioiden käsittely ei paranna meidän työsuojeluumme.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä en myöskään koskaan ole ajatellut, että ammattitaitilaki olisi keskeisin tekijä, kun lähdetään hoitamaan ja auttamaan ihmisiä, jotka esimerkiksi sairastuvat psyykkisesti työstään. Totta kai psyykkinen työsuojelu, kaikenlainen ennaltaehkäisy, muutokset työpaikalla, jotka lisäävät työntekijän vaikutusmahdollisuuksia, työpaikkademokratia, kaikki tekniset muutokset, jotka ovat eduksi työprosessissa, kaikki mahdollisimman varhaiset hoitotoimenpiteet jne. tietenkin ovat etualalla tässä. Mutta se ei mielestäni sulje pois sitä, ettei näille ihmisille pitäisi antaa oikeus myös ammattitaitilain perusteella saada korvausta silloin, kun on selkeästi osoitettavissa, että jokin vamma tai sairaus tai häiriö on syntynyt työssä ja työstä.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuuntelin eilen ja nyt

muun muassa ed. Vastamäen ja muidenkin puheenvuoroja ja ihmettelin sitä, että ammattitautilakia yritetään koko ajan tulkita niin, että sen vaikutus olisi pelkästään sillä puolella, että kun on syntynyt joku sairaus tai vamma, joka on työperäinen, se korvataan ja tämä korvausasia olisi tässä kaikkein tärkein. Tämän lain ennaltaehkäisevä merkityshän nimenomaan korostuu silloin, jos laki on mahdollisimman kattava. Silloin se vaikuttaa työoloihin parantavasti, työsuojelua tehostavasti ja työpaikan haittatekijöiden poistamiseen paljon tehokkaammin kuin nykyinen laki on tehnyt.

Toiseksi haluaisin vielä todeta sen, missä Ruotsin ammattitautilaki on mennyt pieleen. Siellä tätä järjestelmää ei ole hoidettu kunnolla. Siellä vakuutusyhtiöt itse asiassa määräävät, mikä tauti korvataan ammattitautina. Lääkärikunta on alistunut vakuutusyhtiöiden juristien päätöksenteon alaiseksi. Sen takia Ruotsissa ammattitautilainsäädännön käytännön toteutus on erittäin huonosti hoidettu eikä kelpaa meille siltä osin malliksi. Siellä tarvittaisiin korjausta tähän puoleen. Muun muassa asbestoosipotilaat ovat ottaneet yhteyttä Suomenkin eduskuntaan, Ruotsiin Suomesta muuttaneet potilaat, jotka eivät saa siellä korvausta selvistäkin ammattitautitapauksista, koska Ruotsin vakuutusyhtiöt ja vakuutus oikeus eivät ole valmiita näitä päätöksiä tekemään.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puheemies! Aluksi kannatan ed. Anderssonin tekemää ehdotusta käsittelyn pohjasta.

Ed. Kemppainen juuri viimeksi mainitsi, että Ruotsissa käytäntö on vakuutusyhtiöiden juristien käsissä. Meillä on kyllä hyvin pitkälle sama tilanne, että vakuutusyhtiöiden juristit päättävät, mitkä taudit hyväksytään ammattitauteina. Meillä on erittäin paljon ongelmia ammattitautien hyväksymisessä jo nykyisillä laissa olevilla kriteereillä. Jotta näitä ongelmia voitaisiin voittaa, lakeja on parannettava tästäkin.

Esitys, mikä nyt on käsittelyssä, varmasti jonkin verran parantaa nykyistä tilannetta mutta ei tuo mitään huomattavia muutoksia. Eritään tärkeää olisi ollut se, että psyykkiset tekijät olisi saatu mukaan ja sen lisäksi kaikki muut mahdolliset tekijät, jotka saattavat aiheuttaa ammattitaudin. Tässäkin on se puute, että ei niitä korvata, ennen kuin ne on todettu ja todistettu ammattitaudeiksi. Juuri ammattitaudeiksi todistaminen on ollut suuri kysymys, ja nyt juuri tätä syy-seuraus-suhdetta jonkin verran lie-

vennetään. Toivon, että tämä parantaa tilannetta, mutta valtavana parannuksena tätä ei voi pitää.

Kolmannessa käsittelyssä onkin tarkoituksemme esittää vielä ponsilausemaa siitä, että ammattitauteja tulisi tulkita työntekijän edusta lähtien, mutta siihen palaan sitten kolmannessa käsittelyssä.

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä on hallituksen esitys ammattitautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksen mukaan työn ja sairauden välinen syy-yhteys olisi olemassa, jos vakuutettu on työssä altistunut yleisen lääketieteellisen tietämyksen mukaan sairautta aiheuttavalle aineelle sekä sairastaa tällaisesta aineesta johtuvaa sairautta. On hyvä pitää tämä määritelmä mielessä. Myös muun kuin ammattitaudivuoksi katsottavan sairauden olennainen paheneminen korvattaisiin tämän lain mukaan pahenemisen aiheuttaman työkyvyttömyysjakson aikana ammattitautilain mukaan, kun paheneminen on aiheutunut todennäköisesti työssä fyysisistä, kemiallisista tai biologisista tekijöistä. Tähän on otettu kaksi erikoistapausta: jännetupen tulehdus ja olkaluun sivunastan tulehdus, jotka korvattaisiin näiden säädösten mukaan. Altistustekijöinä olisivat toistuva ja yksipuolinen tai vakuutetulle outo liike.

Tämä lakiesitys perustuu vuoden 1987 ammattitautityöryhmän yksimieliseen muistioon. Työryhmän muistiosta on pyydetty lausunto mm. työmarkkinajärjestöiltä ym. kohderyhmiltä. Työryhmä on tutustunut myös tarkkaan ammattitautivakuutuksen lainsäädäntöön ja toimivuuteen erikoisesti Pohjoismaissa, ja täällä on jo moneen kertaan viitattu Ruotsin tilanteeseen.

Valiokuntakäsittelyssä ja täällä useassa puheenvuorossa on vaadittu laajennusta, joko pelkästään psyykkiset syyt tai muut syyt, joka laajentaisi ammattitautiin kuuluvaksi oikeastaan kaikki sairaudet, jotka ovat työssä tulleet.

Mielenkiintoista on Ruotsin tilanteesta todeta, että työvahinkolain voimaantulon jälkeen Ruotsissa ammattitaudivuoksi katsottavien sairauksien käsite merkittävästi muuttui, ja tämän seurauksena myös korvattujen ammattitautitapausten määrä lisääntyi. Vuodesta 1973 näitä ammattitautitapauksia oli 2 000 ja vuonna 1987 60 000. Ilmoitetuista tapauksista korvatuksi tuli noin 60 %, mutta käsittelyaika oli keskimäärin 17 kuukautta.

Kun katsoo kirjasta, jossa on Ruotsin tiedot,

ja katsoo sieltä, kuinka paljon psyykkisistä syistä tulleita ammattitauteja on korvattu, vuonna 1979 oli 22 ja vuonna 1985, niin kuin ed. Andersson sanoi, 138. Osa psyykkisistä tekijöistä aiheutuneista korvattavista sairauksista Ruotsin potilailla on sellaisia, jotka Suomessa korvataan työtapaturmina, sellaiset tapaukset esimerkiksi, joissa vahingoittunut on saanut pahan järkytystilan itse muutoin työtapaturmatilanteessa vahingoittumatta.

Arvioitaessa työvahinkolain vaikutusta mm. työsuojeluun Ruotsissa on esitetty näkökanta, jonka mukaan lain vaikuttama ammattitautikäsittelyn laajeneminen on merkinnyt säännösten työsuojeluvaikutuksen voimakasta vähenemistä. Kun periaatteessa mikä tahansa yleinen kansantaudiksi katsottava sairaus on tulkittu ammattitaudiksi, työpaikan terveellisyttä ja turvallisuutta lisäävillä toimenpiteillä on katsottu olevan vain vähän vaikutusta tällaisten sairauksien ehkäisyyn. Tämän katsotaan heikentäneen ammattitautilainsäädännön työsuojelullista merkitystä. Tämä onkin merkittävä puoli asiassa. Toivottavasti meillä ei tehdä samoja virheitä.

Itselleni on tullut käsitys kunnelllessani täällä pidettyjä puheita, että psyykkisten tekijöiden hyväksyminen ammattitaudin syyksi muuttaisi asenteita ja korjaisi työpaikoillemme olevat psyykkisten stressitekijöiden aikaansaamat vaikeudet. Tämä on mielestäni väärä tulkinta. Jos katsomme esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoalan tutkimusta, keskeisiä stressitekijöitä siellä ovat muun muassa työn vaativuus, sen sisältö ja vastuu, muita stressitekijöitä työroolin epäselvyys, rooliristiriidat, epäsäännöllinen työaika ja erällä aloilla myös fyysisen väkivalan vaara. Tavallisia reaktiotapoja stressitilanteissa ovat ahdistus ja masennusoireet, psykosomaattiset oireet, niin kuin ed. Andersson mainitsi, unihäiriöt ja väsymys.

Psyykkisellä työsuojelulla pyritään työntekijöiden myönteisten psyykkisten voimavarojen vapauttamiseen, hyvin toimivan työyhteisön luomiseen sekä sen jäsenten hyvinvointiin, terveyteen ja viihtyvyyteen. Työsuojelun tarkoituksena on varmistaa, ettei työntekijän terveys ja turvallisuus työn johdosta vaarannu. Työsuojelu sinänsä tukee myös psyykkistä työsuojelua. Yhteistyössä työpaikan johdon, henkilöstöhallinnon, työterveyshuollon, tpd:n kanssa psyykinen työsuojelu onnistuessaan takaa työntekijälle turvallisuutta ja tukea, ennaltaehkäisyä, lisäksi stressin hallintaa, yksilöohjausta,

työyhteisössä ryhmätyön ohjausta ja tarvittaessa terveydenhuollon palveluja. Kehittämällä työsuojelua ja siinä mukana myös henkistä työsuojelua taataan parhaiten työntekijöiden, ovat he sitten julkisen sektorin puolella tai yksityissektorilla, tehtaassa tai sairaalassa, mahdollisuus löytää omat voimavaransa saaden niihin tukea selviytyäkseen työstään.

Työolosuhteiden kehittäminen ja sairauksia aiheuttavien tekijöiden poistaminen ja suojautuminen kuuluvat työsuojeluun. Ei pidä odottaa lopputulosta, toisin sanoen sitä, että työntekijä sairastuu ammattitautiin, jolloin hän saisi ammattitautilain mukaisen korvauksen. Se on aivan oikein, että hän saa, mutta ei se asenne muutos tapahdu niin nopeasti, että tällä olisi merkitystä, vaan on todella hoidettava ennalta ja satsattava henkiseen työsuojeluun. Ammattitaudin aiheuttama invaliditeettiprosentti voi olla sitten, kun asia on lopullisesti ratkaistu, niin pieni, että siitä tuleva korvaus ei takaa työntekijälle toimeentuloa, joten kuntoutus, uudelleenkoulutus ja toiseen työtehtävään siirtäminen ovat järkeviä ratkaisuja toimeentulon varmistamiseksi. Ammattitautityöryhmä mietinnössään ei laajenna ammattitautilakia korvaamaan muita syitä. Koska meillä vielä ei ole lääketieteellistä tietämystä riittävästi, on vaikea laajentaa ammattitaudin käsitettä koskemaan psyykkisiä syitä.

Herra puhemies! Käsiteltävän lain hyviä puolia on täällä tuotu kovin vähän esiin. On hyvä muistaa, että lakiin on tullut nyt aikaisemmin asetuksessa mainittuja asioita. On tapahtunut laajennusta juuri sairauden tai vamman pahenemisen korvattavuuteen, myös tutkimuskulujen korvaaminen työolosuhteiden selvittämisen osalta ja vakuutuslaitoksen korvausasiaa koskeva tutkimisvelvollisuus sekä sairauden ilmenemisajankohdan ja vuosityöansion laskentajan määrittäminen sekä työperäisen syövä korvattavuuden selvittäminen. Myös se, että asetuksessa luetellaan sairauksia ja altistustekijöitä, on hyvä asia, kunhan se pidetään ajan tasalla muuttuvassa ympäristössä. Puutteeksi katson sen, että ammattitautilaki ei koske itsenäistä yrittäjää eikä omaa työtään tekevää, lukuun ottamatta maatalousyrittäjiä. Maatalousyrittäjille tyypillinen ammattitauti homepölykeuhko tulisiikin nyt sisällyttää esimerkkiluetteloon. Se on puuttunut aikaisemmasta luettelosta.

Herra puhemies! Kokonaisuutena lakiesitys on hyvä ja kannatettava. Viitataan sosiaalivaliokunnan mietintöön, jossa kehoitetaan jatkuvaan

seurantaan ja tutkimiseen uusien ammattitautien selvittämiseksi ja niiden ottamiseksi korvauksen piiriin ja myös psyykkisten tekijäin selvittämiseksi.

Lopuksi siteeraan Työterveyslaitoksen apulaisylilääkärinä Matti Olkinuoraa, joka taas viittaa professori Vaarasan ajatukseen: "Olen sitä mieltä, että mitä tulee mielenterveyden ja henkisen hyvinvoinnin edistämiseen työpaikoilla, tarjotaan uusittu työturvallisuuslaki parempia lähtökohtia kuin ammattitautilaki. Myös työterveyshuolto antaa mahdollisuuksia psyykkisen työsuojelun kehittämiseen." Tässä olen hänen kanssaan samaa mieltä.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastaavasti voin itse siteerata dosentti Olkinuoraa, joka toteaa: "Vaikka psyykkisen työvamman käsite onkin vaikea, ei se saisi olla esteenä ajattelun laajentamiselle" — käsitteen vaikeus. Ei täällä kukaan ole esittänyt, että ammattitautilaki korvaisi psyykkistä työsuojelua. Päinvastoin useissa puheenvuoroissa on tuotu esille, että ammattitautilaki on yksi osa koko välineistöä.

Ed. Ala-Harja epäili, että jos psyykkiset sairaudet olisi lain piiriin laitettu, tämä olisi laajentanut koko asiaa käsittämään kaikkia työstä johtuvia sairauksia. Edelleen koko ammattitauti-käsitteen perustana on oikea diagnoosi, syy-seuraus-suhteen osoittaminen. Tuo osoittaminen tapahtuu asiantuntevan, asiaan perehtyneen lääkärin lausunnolla, joka on yleensä kokenut, asiansa osaava. Maan johtavat psykiatrit sanoivat asiantuntijalausunnoissaan, että jo tällä hetkellä on tilanteita, joissa psyykkinen sairaus voidaan osoittaa työstä johtuvaksi. He olivat sitä mieltä, että se pitäisi olla myös silloin mahdollista ammattitautilain nojalla korvata. Jo tälläkin hetkellä psyykkisiä sairauksia korvataan sotilasvammalain ja tapaturmalain nojalla eli tuo osoittaminen on mahdollista.

Ed. Rinne (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kokoomuksen kanta asiassa on jyrkkä kuin seinä. Edustajatoveri Lindroos päätyi täsmälleen samanlaisiin johtopäätöksiin kuin kaksi johtavaa psykiatria Lönnqvist ja Achte, joilla on myös kansainvälistä arvostusta ja tunnustusta, eli toisin sanoen se olisi hyvä olla ammattitautilaissa. Kun on perusteltu sillä, että on liian vähän tietoa, voitaisiin aivan samalla lailla perustella. Niinhän monet alkuasukkaatkin ihmettelivät puhuvia rautalankoja ja sitä kuinka

ääni voi tällä tavalla kulkea. Se on aivan verrattavissa samanlaiseen hämmästelyyn tässä asiassa. Ruotsista on erinomaisen hyviä kokemuksia siitä, että se voidaan näin tehdä.

Kysymys on siis kaiken kaikkiaan siitä, että vain sosiaalisesti umpisokeat ovat näkemättä, että nimenomaan psyykkiset syyt työelämässä tulevat ratkaisevaan asemaan lähitulevaisuudessa, mutta en usko, että kykenisin kokoomuspuolueen edustajien kantoja asiassa kääntämään, koska sitä eivät myöskään ole kääntäneet johtavat psykiatrit.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Mönkäre viittasi jälleen kerran psyykkisiin sairauksiin, että ne ovat lain ulkopuolella. Lain 2 §, jossa puhutaan sairauden pahenemisesta, kattaa myös psyykkiset sairaudet pahenemistilaltaan. On kaksi asiaa puhua psyykkisestä syystä ja psyykkisestä sairaudesta, jotka aivan selvästi sekoitetaan tahallisesti, ja myös sekoitetaan "muut syyt", joka on se, mitä on ehdotettu lakiin, vastalauseeseen laitettu. Ne ovat kaikki kolme aivan eri asioita.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rinteen puheenvuoron johdosta totean, kun sanoitte, että kokoomuksen kanta asiassa on kuin seinä: Kyllä kai se on kuitenkin niin, että se on kompromissin tulos ja samalla tavalla tämä oli varmasti sosialidemokraateille vaikea asia. Minusta on kuitenkin tärkeää, että esimerkiksi sosiaalivaliokunnan mietinnössä samoin kuin talousvaliokunnan lausunnossa on selkeästi viitattu psyykkisiin syihin. Siinä mielessä tämä on kuitenkin eteenpäin menoa, vaikkakin täytyy tietysti todeta, että parempi olisi ollut mainita nämä asiat laissa, koska onhan tässä toki kysymys lääketieteellisestä eriarvoisuudesta.

Ed. Wasz-Höckert (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä olen nyt istunut hiljaa kuuntelemaan kollegojeni mielipiteitä. Luulen, että loppujen lopuksi me, jotka olemme sairaiden ihmisten kanssa olleet tekemisissä pitkään, jokainen tiedämme psyykkisen tekijän vaikutuksen. On minulle henkilökohtaisesti ollut pettymys, että emme talousvaliokunnassa päässeet ja ettei sosiaalivaliokunnassa päästy eteenpäin. On viitattu siihen, että silloin me olisimme avanneet oven, jonka kautta olisi tulvinut niin paljon asiakkaita hakemaan yhteiskunnan tukea, että siihen olisimme hukkuneet.

Minä koen aivan niin kuin ed. Antvuori, että kyseessä on nyt eräänlainen kompromissi eikä se tästä enää puhumalla parane.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mönkäreelle ja Rinteelle vastaan, että todella näinhän se on, että asian-
tuntijalääkäri työpaikalla toteaa mahdollisuuden ammattitaudista, oli se sitten minkälainen hyvänsä. Mutta jos näillä kollegoilla ei ole riittävästi tietoa, millä he todistavat, että kysymyksessä on psyykinen ammattitauti, siinähan se vaikeus onkin. Varmaan niiden potilaiden, joita sitten tutkitaan Työterveyslaitoksella, tutkimiseen meillä riittää psykiatrasta tietämystä ja psykiatreja. Mutta sitä työvoimaa, jota tarvitaan kentällä, meillä ei tällä hetkellä ole eikä sitä tietämystä. Minusta kuitenkin tärkeintä on psyykinen työsuojelu, ennaltaehkäisy, joka koskee kaikkia työntekijöitä. Sillä tavalla voitaisiin vähentää psyykkisten tekijöiden kuormittavuusoireita somaattisiin sairauksiin. Me jokainen tiedämme, niin kuin ed. Wasz-Höckert sanoi, että psyykkiset tekijät vaikuttavat, mutta harvat meistä osaavat sen todistaa niin, että se menisi läpi, jos sellainen lakipykälä olisi.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa: Herra puhemies! On hyvä, että ammattitautilainsäädännön uudistaminen on nyt käsiteltävänä, mutta yhdyin niihin puhuihin, jotka ovat pahitelleet sitä, että ammattitautilainsäädännössä lähdetään hyvin kapeasta näkökulmasta.

Koen myös niin, että näkökulma, joka on tämän koko lainsäädännön pohjana, on hyvin keinotekoinen. Kun puhutaan työympäristöstä johtuvista tekijöistä, jotka aiheuttavat sairauksia, ne on rajattu fysikaalisiin, kemiallisiin ja biologisiin, ja on selvästi määritelty kanta, että muun muassa psyykkiset tekijät jätetään ulkopuolelle.

Monessa puheenvuorossa on jo tätä asiaa käsitelty, ja ed. Wasz-Höckert sanoi, että ei tämä asia puhumalla parane, mutta kuitenkin haluaisin vielä korostaa lähtökohdan periaatteellista luonnetta. On hyvin ikävää, että nyt vuonna 1988 tehtävässä lainsäädännössä näkökulmamme työntekijästä ja työelämästä ei ole yhtään laajentunut. Ilahduttavaa on se, että niin monessa puheenvuorossa on muun muassa korostettu psyykkisen työsuojelun merkitystä. Viisi vuotta takaperin tämä asia vielä oli sellainen, että tuntui aivan mahdottomalta, että siinä päästään eteenpäin. Silloin kun työturvallisuus-

lainsäädäntöä uudistettiin, siinäkin eteenpäinmeno ei niin valtavan suurta ollut, mutta se kuitenkin aloitti sitten prosessin.

Sairauksien syyt ovat hyvin moninaiset. Ei ole olemassa yhtä syytä, ja tätä monimutkaisuutta ja moninaisuutta on käsitelty myös hallituksen esityksen perusteluissa. Siellä on puhuttu syöpäsairauksien ja tuki- ja liikuntaelinsairauksien syistä ja myös mainittu se, että psyykkisillä sairauksilla on hyvin monenlaisia tekijöitä ja myös ympäristötekijät niihin vaikuttavat. Me tiedämme, että yhä enemmän sairauksia määritellään psykosomaattisiksi sairauksiksi, mikä kertoo siitä, että ihminen reagoi hyvin monella tavalla ja hyvin kokonaisvaltaisesti siihen elämäntilanteeseen ja ympäristöön, jossa elää tai työtään tekee.

Kun sanoin, että ajattelu tämän lainsäädännön taustana on hyvin vanhanaikaista, se hyvin pitkälle liittyy siihen, että edelleen työntekijää, ihmistä, verrataan koneeseen, ja kuitenkin me jokainen tiedämme, että ihmisen ja koneen välillä on aivan oleellinen ero. Ihminen on ainutkertainen kokonaisuus, ruumiin, sielun ja hengen muodostama kokonaisuus. Hän on hyvin herkkä reagoimaan kaikelle sille, mitä ympärillä tapahtuu, on se sitten fyysistä, biologista, kemiallista, psyykkistä. Nämä näkökohdat aivan ilmeisesti nyt myös työelämässä korostuvat. Ne ovat olleet hyvin vahvasti, ikävä kyllä, taustalla, mutta ne ongelmat, jotka nyt nousevat esiin, osoittavat, että meidän näkökulmamme on ollut aivan liian kapea.

Ihminen on myös siinä suhteessa koneesta täysin poikkeava, että hän todella tuntee, osaa ajatella ja pystyy myös tahtomaan, muuttamaan ympäristöään. Sillä tavalla ei ole mistään passiivisesta kohteesta kysymys vaan elävästä, hyvin herkästä olennot, jonka suojelemiseksi työelämässakin meidän pitäisi osata tehdä hyvin paljon enemmän.

Täällä on hyvin monessa puheenvuorossa jo puhuttu siitä, mikä ammattitautilain merkitys on. Itse näen, että tämän merkitys ei ole tärkeä vain yhdelle työntekijälle, työntekijälle, joka sitten sairastuu työelämässä, vaan kyllä tämä on yksi niistä keinoista, joilla voimme vaikuttaa työelämään. Ja silloin, jos me jälleen kerran lainsäädännön pohjaksi hyväksymme hyvin kapean ajattelutavan, se valitettavasti heijastuu myös myöhemmissä toimenpiteissä, ei yksinomaan tämän lain soveltamisessa, vaan uskon, että ajattelu sitten siirtyy moniin muihin tähän aihepiiriin liittyviin käytännön toimiin.

Tällaisia käytännön toimia on juuri näiden asioiden selvittely, monenlainen tutkimustyö. On aika selvää, että kun ei ole selkeitä vaatimuksia tutkia näitä hyvin vaikeita asioita — sen minäkin myönnän — niin sillä alueella ei tahdo tapahtua mitään. Kun katsomme sitä kaikkea, mitä tehdän työlääkietieteellisen tutkimuksen puolella ja monen muun tutkimusalueen puolella, vasta nyt tämäntapaiset kysymykset ovat nousemassa. Joskin haluan myös muistuttaa siitä, että nyt on jo myös tutkimusta, jonka perusteella aivan hyvin laajempi, avarampi, selvästi elämää lähempänä oleva pohja olisi voitu valita.

Kun työelämän ongelmia pyritään ratkomaan, en usko, että tällä hetkellä esiin tullessiin ongelmiin löydetään ratkaisua näin kapeasta ihmiskäsityksestä tai -kuvasta. Uskon, että nämä ongelmat vain pahenevat ennen kuin me sitten näemme, että on todella kysymys ihmisolennosta, joka hyvin moninaisesti on riippuvainen niistä psyykkisistä ja sosiaalisista olosuhteista, jotka hänen ympärillään vallitsevat.

Aikaisemmin jo korostin sitä, että työturvallisuustyö, joka nyt on laajenemassa myös psyykkisen työsuojelun alueelle, on ammattitaitilain kannalta hyvin tärkeitä. Se on täydentävää työtä. Eivät nämä ole mitenkään vastakkaisia asioita. Uskon, että myös työnantajien piirissä silloin, kun lähdetään vähän laajemmasta näkökulmasta myös ammattitaitilainsäädännössä, on helpompi saada motivaatiota näiden asioiden huomioon ottamiseksi. Nyt eräällä tavalla jälleen kerran hyväksytään se, että asioita tarkastellaan hyvin kapeasti ja hyvin teknisesti.

Täällä lainsäädännön perusteluissa, samoin kuin puheenvuoroissa on puhuttu sellaisesta sanonnasta kuin yleinen lääketieteellinen tietämys. Se on tietysti hyvin tärkeä asia, ja siihen perustuvat tietysti tällaiset käytännön toimet, niin meidän hoitotoimemme kuin myös sosiaaliturvaan liittyvät monet ratkaisut, jotka edellyttävät perusteeseen lääketieteellistä arviointia. Mutta samanaikaisesti on nähtävissä, että yleinen lääketieteellinen tietämys on myös lähtenyt aika kapealta pohjalta. On paljon sellaisia ongelmia, jotka aivan selvästi edellyttävät myös lääketieteen ihmiskuvan laajentamista, lääketieteellisen tietämyksen pohjan uudelleenarviointia. Uskon, että jos tätä kautta pystymme syvällisemmin myös lääketieteen puolen ongelmia käsittelemään, tulee sitä tarvittavaa apua, joka yksittäiselle potilaille tai yksittäiselle työpaikalle on aivan välttämätöntä, jotta käytännössä jotain tapahtuu.

Herra puhemies! Ed. Puska viittasi omassa puheenvuorossaan siihen ongelmaan, että monet tekijät eivät esiinny vain työympäristössä tai vain vapaa-aikana ihmisen arjessa, vaan samat tekijät vaikuttavat sekä työelämässä että kodin taikka vapaa-ajan piirissä. Ei ole enää mahdollista, eikä aikaisemminkaan se ole ollut kovin viisasta, tehdä jyrkkää rajaa työelämän ja ihmisen muun arjen välillä, vaan meidän on nähtävä tämä moninaisuus, joka tuo tietysti uutta vaikeutta. Mutta siitä emme pääse eroon sillä tavalla, että rajaamme osan ihmisen elämästä ja osan vaikuttavista tekijöistä ulkopuolelle, vaan ainoa eteenpäinmenon tie on se, että lähdetään näitä kysymyksiä selvittämään ja hyväksytään se, että ihminen on todella kokonaisuus, johon vaikuttaa se kaikki, mitä työssä tapahtuu, ja se, mitä tapahtuu hänen muussa arjessaan. Työelämän ongelmat siirtyvät kotiin ja kodin ongelmat siirtyvät työhön.

Tässä on myös selvä viesti, miten työelämässä tulisi toimia. Meidän on löydettävä parempia keinoja sovittaa näitä kahta elämänaluetta toisiinsa. Uskon että hyvin harva ihminen sittenkään elää vain tehdäkseen työtä, vaan ihmisen elämässä on myös muita tärkeitä asioita. Jos nämä asiat saavat riittävän sijan hänen elämässään, hän on myös silloin hyvin tasapainoinen ja hyvä työntekijä. Toisaalta jos ihmistä kohdellaan vain koneen osana työelämässä, hyvin helposti se passivoi myös sitten häntä vapaa-aikana ja kodin piirissä, ja se uudistuminen, jota työelämäkin toisaalta tarvitsisi levon aikana, jää sitten tapahtumatta.

Toinen tulevaisuuteen liittyvä tärkeä näkökohta on se, että työolot todella muuttuvat hurjaa vauhtia, eivätkä myöskään kaikki työntekijät ole perinteisessä mielessä työntekijöitä, vaan yhä enemmän tulee ihmisiä, jotka ovat yrittäjäpalkansaajia, ihmisiä, jotka tekevät kodin piirissä työtä, muutakin työtä kuin hoitotehtäviä. Tämä aiheuttaa tietysti omat uudet vaatimukset myös kaikelle sille lainsäädännölle, jota työelämään liittyen tehdään.

Mitkä sitten tulevaisuuden ratkaisujen tulisi olla? En halua yksisilmäisesti sanoa, että näin se tulee olemaan. Mutta varmasti ne ajatukset, jotka ed. Puskakin toi puheenvuorossaan esille, että näitä kysymyksiä tulisi uudelleen miettiä ja löytää sellaisia oikeudenmukaisia sosiaaliturvankin ratkaisuja, jotka koskevat hyvällä tavalla kaikkia, on varmasti hyvin aiheellinen loppuponsi.

Arvoisa puhemies! Ennen kuin lopetan, toetan, että ed. Andersson on ollut täällä monena päivänä hyvin apealla mielellä. Hän on kokenut, että hänen työnsä on ollut aivan turhaa. Kyllä minäkin olen silloin tällöin tuntenut samanlaisia tuntemuksia. Haluaisin kuitenkin häntä kannustaa siihen. Vaikka nämä valiokuntien lausahdukset eivät aina mitään välittömiä toimenpiteitä hallinnossa aiheutakaan, uskon kuitenkin, että työ, jota nyt on tehty laajemman ihmiskäsityksen ja laajemman periaatteellisen pohjan saamiseksi ammattitaitilainsäädännölle, ei ole mennyt hukkaan vaan uskon, että sillä on hyvin tärkeä merkitys kehittämistyössä, jota toivottavasti tulee tapahtumaan.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tuohon, miten motivoidaan psyykkisen työsuojelun kehittäminen, sanoisin, että kyllä työnantajaa vähemmän motivoi se, että ammattitaitilain mukaan vakuutusyhtiö korvaa alusta alkaen, kuin se, että työnantaja maksaa kahden kuukauden palkan aina silloin, kun on kyseessä työntekijän loppuunpalaminen. Vakuutusyhtiö ehkä motivoituu silloin työsuojeluun.

Mutta ihan paikan päällä kyllä työnantaja on motivoituneempi siitä, että työntekijät ovat psyykkisesti paremmassa kunnossa. Ja jos hänellä on takanansa laki henkisestä työsuojelusta, raha tuntuu motivoivan huomattavasti enemmän. Täytyy muistaa, että pari kuukautta täytyy palkkaa maksaa työnantajan silloin, mutta ammattitaitilaissa sen maksaa vakuutusyhtiö sen jälkeen, kun asia on todistettu.

Loppulauseessansa ed. Kuuskoski-Vikatmaa sanoi, ettei ed. Anderssonin tarvitse olla pettynyt tästä. Itse puolestani tulen tekemään kaiken, että henkinen työsuojelu saadaan siihen vauhtiin tämän keskustelun jälkeen, johon se pitää saada, jotta me pystyisimme ennalta ehkäisevään työhön. Se on se motivaatio, jonka perusteella olen koko tähän työhön lähtenyt.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ehkä on hyvä kuitenkin muistaa, että suomalaiset työnantajat maksavat aika paljon sosiaaliturvan kustannuksista Suomessa. Olen huomannut, että he ovat kyllä tässä suhteessakin rahansa tuntevaa väkeä. En usko, että heidän ainoa ratkaisunsa on se, että annetaan vain ihmisten sairastua ja maksetaan sitten korvaukset. Usko, että on myös toisenlaisia tulkintoja, ja tätä kautta

myös voidaan sitten työelämän kehittämistä ja työympäristön uudistamista viedä eteenpäin.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Ammattitaitilakia on viime aikoina käsitelty oikein olan takaa, ja minäkin ajattelin korteni kekoon tuoda. Tietysti täytyy tyydytyksellä todeta, mitä täällä esimerkiksi edustajat Mönkäre, Rinne ja Andersson ja oman ryhmämme edustajat ovat ammattitaitilakiasista puhuneet. En halua ihan niitä samoja asioita toistaa, vaan haluan tuoda esiin sen, että vaikkakin me olemme nyt uudistamassa ammattitaitilakia, niin valitettavasti siitä on tulossa jo syntyessään fossiili ja torso eli puutteellinen. Jo lähetekeskustelussa epäilin tätä.

Täällä on viitailtu siihen, että syy—seuraus-suhteitten esittäminen on vaikeaa tämän asian toteen näyttämisessä. Minun mielestäni se ei ole lainkaan niin vaikeaa kuin täällä on annettu ymmärtää, ja perusteluna sanon sen, että siihen ei tarvita kuin kollegakunnan eli lääkärinkunnan lisäkoulutusta, että he pystyvät ajattelemaan syy—seuraus-suhteita eri tavalla kuin lääkäri perinteisesti on tehnyt. Lääkärihän perinteisesti pystyvät hyvin luettelemaan ne löydökset, mitä sairauksista tulee, ja kuvaamaan ne erittäin hyvin. Mutta tämä syy—seuraus-suhteen opettaminen on meillä lääketieteen koulutuksessa vielä jonkin verran puutteellista ja nimenomaan syy—seuraus-suhteiden arviointi. Siinä toivoisi tavallaan koulutuksen puolella lisäotetta niin, että saataisiin tämä asia kuntoon ja jo valmiille lääkäreille velvoitettaisiin lisää koulutusta niin, että saataisiin tämä asia järjestykseen. Eivät lääkärit vielä niin ylioppineita ole, että pieni lisä pahaa tekisi.

Kyllä täytyy sanoa, että ihmetystä herättää se, että valiokunnan keskustelu ainakin talousvaliokunnassa oli hyvin myönteinen näitten psyykkisten tekijöitten osalta kahta kokoomusnäkökohtaa lukuunottamatta. Sosialidemokraattien piirissä oli liikuttavan yksimielinen käsitys psyykkisten tekijöiden mukaanotosta ammattitautien syny. Kuitenkin yksi yö voi muuttaa kaiken, sen käytäntö osoitti tässäkin asiassa ja selvästi.

Nykyisin nämä niin sanotut traumaattiset tekijät voidaan jo luokitella eri lainsäädännön mukaan korvattaviksi muutenkin kuin pelkkänä sairastumisena, mutta ne koskettavat oikeastaan vain työtapaturmia ja niiksi luokiteltavia asioita. Työtapaturmaksihan katsotaan sairaus, mikä on syntynyt työssä alle 24 tunnin

altistuksena, ja näin ollen sitä kautta esimerkiksi liikennelaitoksen tai jonkin bussin kuljettaja työsääntöjensä joutuessaan traumaattisen kokemuksen uhriksi tai muuten joutuessaan traumaattiseen kokemukseen ja saadessaan siitä sitten akuutin sairastumisen saa työtapaturmalainsäädännön mukaisesti korvauksen. Mutta jos se henkinen vamma, mikä tulee siinä tilanteessa tai tulee siinä työmiljöössä, tulee pidemmällä altistusajalla kuin 24 tuntia, niin tämä menee tavallaan tämän henkilön omaan piikkiin ja työnantajan mainitun kahden kuukauden korvaus rasitukseen. Tiedän siinä mielessäkin nämä seikat, että olen toiminut työterveyslääkärinä, mutta olen myös työnantaja, joten tiedän tarkoin ne rasitukset, mitkä työnantajaankin kohdistuvat silloin, kun henkilö sairastuu.

Mutta tiedän myös työterveyshuollossa toimineena lääkärinä sen, että työpaikoilla voi olla mitä moninaisimpia tekijöitä, jotka voivat altistaa työntekijää psyykkiselle sairastumiselle riippumatta siitä tasosta, millä hän työskentelee. Siellä voi olla tahallista tai tahatonta painostusta työtovereitten taholta tai esimiesten taholta, ja sairaus kuin sairaus, mikä työolosuhteista johtuen syntyy, on mielestäni kyllä ammattitautilain mukaisesti ammattitauti, mutta nyt tämä ollaan jättämässä sitten pois. Jos tällaista psyykkistä rasitusta on ja selvästi tämä sairastuminen tapahtuu näistä tekijöistä johtuen eikä silloin ole edes näyttökysymyksestään kyse, vaan pelkästään jos nyt lainsäädännöstä tämä maininta jätetään pois, niin on kyse siitä, että vaikka tämä sairastuminen kuinka selvästikin osoitettaisiin työperäiseksi, niin se ei kuulu silloin ammattitautina korvattaviin lain hengen mukaisesti.

Toisaalta sitten valiokuntatyöskentelyssä on viitattu monta kertaa siihen, että ihmisellä voi olla henkinen sietokyky erilainen. Sen myönnän ja tiedän, että näin varmasti on, mutta niin on monien muiden sairauksien suhteen eri ihmisillä erilainen alttius sairastua näihin sairauksiin, ja siitä huolimatta ne korvataan, mikäli he sairastuvat työolosuhteitten myötävaikutuksesta siihen henkilökohtaisesta alttiudesta johtuen.

Esimerkkinä mainitsisin niin sanotut atoopikot eli henkiöt, joilla on perinnäinen taipumus reagoida muita herkemmin allergisesti eli herkistyvästi moniin tekijöihin. He saavat samalla lailla niin vanhan kuin uudenkin ammattitautilainsäädännön mukaisesti korvaukset, jos he sairastuvat sitten allergisiin sairauksiin, allergiseen ihottumaan, allergiseen hengenahdistuk-

seen jne. tai allergiseen astmaan. He saavat sitä kautta korvauksensa, mutta nyt tätä samanlaista johdonmukaista ajattelutapaa ei olla hyväksymässä silloin, kun on kyse psyykkisestä sairaudesta, vaikka se olisi selvästi työssä syntynyt.

Psyykkisten tekijöiden kyseessä ollessa, silloin kun on selvä työperäinen rasite, on kyse perimmältään samasta ilmiöstä. Mutta me olemme nyt vain täällä eduskunnassa ajattelemassa niin vanhanaikaisesti, että me emme voi tällaista seikkaa myöntää tosiasiaksi.

Lisäksi meillä on lukemattomia psyykkisesti erityisen rasittavia työtehtäviä. Vain muutamia mainitsen, kuten esimerkiksi vankeinhoito, mielisairaanhoido, kehitysvammasektori, terveydenhuollon sektori ehkä kokonaisuudessaan ja lukemattomia muita, mutta nämä ihan pieninä osana mainitsen. Näillä työntekijöillä ei kuitenkaan uuden lain mukaan olisi mahdollisuutta saada asianmukaista korvausta selvästä ammattisairaudesta. Jokainenhan me tiedämme, että näissä työtehtävissä on ihmisillä huomattavasti suurempi riski sairastua psyykkisiin sairauksiin siitä lisärasituksesta johtuen, mitä se psyykkisesti rasittava työ näille ihmisille aiheuttaa.

Meillä on kehitetty työelämän lainsäädäntöä ja jatkossa vielä tullaan kehittämään. Jos nyt psyykkisen rasittavuuden osuus mahdollisen ammattitaudin syynä jätetään pois, katson, että eduskunta tietoisesti syyllistyy vielä varsin vanhanaikaiseen asennoitumiseen psyykkisiin sairauksiin ja niitä aiheuttaviin tekijöihin ja pelkästään asenteelliselta pohjalta, pelkästään luultuneesta asenteesta johtuen.

Vastustavat tahot ovat esittäneet näkökohdilleen keinotekoisia perusteita. Mittausmenetelmien puute ei ole mielestäni mikään peruste olla hyväksymättä tätä asiaa. Niitähän voidaan kehittää, koska silloin on selvä tarve niitten kehittämiseen. Tosiasiahan lienee, ettei niitä toden teolla aleta kehittää, ennen kuin on pakottava tarve, niin kuin monella muullakin yhteiskunnan sektorilla, joista puhutaan vuosia ja vuosikymmeniä, ja ennen kuin sitten todella herätään, niin se vie aikaa. Mutta silloin kun on pakottava tarve eli laissa jo maininta, niin luulen, että tutkimukseen ja tähän työhön löytyy aktiiviteettia, rahaa ja mahdollisuuksia.

Herra puhemies! Kyse on eettisestä ja modernista asennoitumisesta tämän asian tiimoilta ja varsinkin silloin, mikäli eduskunta myöntää sen selvän tosiasian jo nyt lainsäädännössä. Nyt ei

kysymyksessä asiantuntijoitteensa mielestä ole mitkään suuret setelit, ennemminkin vain määrätty valiokunnan jäsenet ovat ajatelleet, että on kyse suurista seteleistä, vaan hallituspuolueiden valiokunnan edustajilla on ollut ilmeinen pakko nauttia käsityksensä lukkoon jo ennen valiokuntakäsittelyä näissä asioissa. Näin ollen tuntuukin siltä, että valiokuntatyön uudistaminenkin on aivan turhanpäivästä, koska valiokunnilla ei ole mitään merkitystä. Ei niitä tarvitaakaan näillä näkymin, sanoisin, valitettavasti tietysti.

Kokoomuksen kannan vielä jotenkin ymmärtän, mutta että sosialidemokraatitkin taipuivat tämän asian taakse hallituspuolueena, tuntuu kyllä oudolta. SDP:llä on ainakin kenttävälellä ja SAK:lle selvittämistä käyttäytymisestään tämän asian tiimoilta tulevana aikoina. Siinä mielessä ymmärränkin, että SDP on täällä käynyt edustajiensa suulla merkittävää debattia ja keskustelua tämän asian tiimoilta ja tavallaan tuonut julki henkisen hätänsä tästä asiasta.

Herra puhemies! Tosiasiaan on, että puhumalla ei musta muutu valkoiseksi. Tilastotieteessä tosin tunnetaan valkeat valheet ja pumpuliinkäärintätutkimukset, noin pienenä vihjeenä mainittakoon.

Herra puhemies! Henkilökohtaisesti minä en voi hyväksyä nyt käsiteltävänä olevan ammattitautilain puutteellisuutta, koska se ei sisällä psyykkisten tekijöiden mahdollisuutta ammattitautitehtäviin aiheuttavana tekijänä. Lääkärinä katson sen niin voimakkaaksi omantunnon ja etiikan kysymykseksi, etten voi olla kannattamassa tällaista jo syntyessään pahoin puutteellista lakia. Ihmettelen myös, voiko kukaan muukaan lääkäri-kansanedustaja olla nyt esitetyn lain takana siitä puutteellisuudesta johtuen, mikä on tullut jo esiin useita kertoja. Psyykkisten tekijöiden puuttuminen ammattitautilain asettaa yhden osan työntekijöistä muita huonompaan asemaan, ja vielä varsin tietoisina tästä seikasta hallituspuolueet ovat painostaneet edustajansa jo syntyessään pahasti puutteellisen lain taakse.

Ed. Jokin: Herra puhemies! Käsitteilyssä oleva hallituksen esitys ammattitautilain laiksi siihen liittyviksi laeiksi käsittää laajan alueen, johon kuuluu myös sellaisia uusia tekijöitä, jotka yhä voimakkaammin vuosi vuodelta uhkaavat ihmisen terveyttä, mutta joihin ei ole kiinnitetty huomiota riittävästi, koska lääketieteellistä tietämystä on ollut vasta lyhyen ajan. Paremminkin tunnettuja ovat työväuhdin

kiihdyttäminen, epäterveet työolosuhteet ja kemiallisten aineiden vaikutus, jotka ovatkin sellainen uhka, joka vaatii nopeita toimia. Näistä ollaankin yksimielisiä.

Täällä on tullut esiin hyvin monia asioita. Esimerkiksi ed. Puska ja monet muutkin ovat kiinnittäneet huomiota myös tupakan polton hankaluuksiin työpaikoilla. Vähin kustannuksiin korjattava, mutta toistaiseksi aivan liian vähälle huomiolle onkin jäänyt tupakan yleinen käyttö työolosuhteissa. Kuitenkin tupakan savun aiheuttamat vaarat tunnetaan jo tällä hetkellä niin selvästi ja varmuudella, että on todellakin hämmästyttävää, miten tämän myrkyllisen sallitaan edelleen ja päivittäin aiheuttaa kuolemaan johtavia sairauksia maassamme. Tupakka aiheuttaa tutkimusten mukaan kuolemaan johtavia sairauksia vuosittain jopa 5 000 suomalaisen kohdalla. Tämän lisäksi verisuoni-, sydän- ja syöpäsairaudet lisääntyvät yhä nopeammin juuri tupakoinnin lisääntymisen johdosta. Mikä pahinta, nämä sairaudet lisääntyvät ns. passiivisten tupakoitsijoiden kohdalla eli niiden, jotka esimerkiksi työpaikoillaan joutuvat hengittämään tupakansavua päivittäin. Tutkimukset todistavat, että pahin myrkyllisyys tupakasta tulee juuri lähellä olevan hengityselimiin. Lääkintöhallituksen teettämän tutkimuksen mukaan 94 % aikuisväestöstä kannattaa tupakoinnin kieltä sisätiloissa, joissa työskentelee myös tupakoimattomia. Kuitenkin tästä huolimatta monilla työpaikoilla on tupakoimattomien pakko hengittää tupakansavua ilmaa.

Lääkintöhallituksen tutkimukset ovat tuoneet yleiseen tietoisuuteen tupakansavun aiheuttamat vaaratekijät, mutta näitä tietoja ei ole riittävästi saatettu esimerkiksi nuorten ja koululaisten tietoon. Tästä puutteesta kantaa vastuun myös poliittinen päätöksenteko eli maan hallitus ja eduskunta. Suomen markkinoilla on runsaat 50 savukemerkkiä, joista vahvimmissa on kuutisen kertaa enemmän tervaa kuin vähiten haitta-aineita sisältävissä. Tervan, nikotiinin ja hakekaasun lisäksi savukkeissa on ainakin 1 200 erilaista kemiallista yhdistettä, joista monet ovat hyvin myrkyllisiä, korostaa lääketieteellistä.

Tupakoitsijan ympäristöön leviävän savuvirran savussa on viisinkertainen määrä hakekaasua, kolminkertainen määrä tervaa ja nikotiiniä, nelinkertainen määrä syöpä aiheuttavia bentsoaipyrenejä, runsaasti enemmän syöpävaarallisia nitrosoamiineja sekä monikymmenkertainen määrä ammoniakkia verrattuna siihen

tupakansavuun, jonka tupakoitsija itse vetää keuhkoihinsa, todetaan lääkintöhallituksen selvityksessä. Tunnin oleskelu tupakansavuisessa huoneessa tai työtilassa vastaa yhden savukkeen polttamista. Tästä voimme laskea, kuinka monta savuketta tupakoimaton joutuu päivän mittaan nauttimaan. Monissa työpaikoissa häkäkaasumäärät ylittävät työpaikkoja koskevat enimmäispitoisuudet.

Vaikka lääkintöhallitus ja kansanterveysjärjestöt pyrkivät lisäämään todellista tietoa tupakan aiheuttamista terveysvaaroista, ei asia etene, sillä vastapainona on edelleen erittäin voimakas niin sanottu piilomainonta. Kun yhteiskunnan varoja sijoitetaan suojaamaan kansalaisten terveyttä, tulisi myös voida valvoa, että tätä todella tärkeää työtä ei samanaikaisesti mitätöidä eri tavoin käytetyillä tupakkamiljoonilla. Kansainvälisen tupakkateollisuuden ja Suomen oman tupakkateollisuuden voimakas myyntikampanja yltää lähes kaikkialle tupakkalain hengen ja kirjaimen vastaisesti. Miksi tähän suoranaiseen, jokapäiväiseen ja kaikkialle yltävään tupakan myynnin tehostamiseen ei aseteta sellaisia jarruja, että se todella tehoa, koska tiedetään tupakan terveydelle aiheuttamat vaarat? Kaikkialla elintarvikeliikkeissä tupakka on eniten esillä, jopa lasten ulottuvilla ja tarjolla heille ainakin tunnetuksi tekemisen mielessä. Myös urheilukilpailuissa ja televisiokuviissa tupakka loistaa näytävästi, joskaan nyt aivan viime päivinä ei ole televisiossa sitäkään näkynyt.

Yhä yleisemmiksi ovat tulleet julkisuuden henkilöiden kuvat tupakan täydentäminä, vaikka tupakkalain tarkoitus oli ja on juuri tämänluonteisen mainonnan lopettaminen. Kuka pystyi selvittämään, kuinka suuret tulot muodostuvat vuosittain erilaisille julkaisuille juuri siitä niin sanotusta lainvastaisesta piilomainonnasta, jolla tupakkaa esitellään lakeja kiertäen? Olen tehnyt erään ilmoituksen tästä yleistyneestä käytännöstä, joka oli selvästi ns. kiellettyä mainontaa. Tutkimusten jälkeen asianomaiset tahot ovat saaneet virallisen muistutuksen lainvastaisesta toiminnastaan.

Kun kysymys on ihmisen arvokkaimman omaisuuden, terveyden, vaarantamisesta niin vakavasti kuin tupakointi sitä tänä päivänä aiheuttaa, on siihen voitava puuttua asian vaatimalla tavalla. Tarvitaan lainsäädännöllisiä toimia ja tarvitaan myös varoja kansakunnan terveyden suojaamiseksi. Kaupallisuuden ja voittojen kasvattamisen nimissä ei voida sallia sellaisen kehityksen jatkuvan, että yhä nuoremmat

aloittavat tupakoinnin, joutuvat tuon huumeen orjiksi saastuttaen ympäristönsä ja pilaavat kanssaihmistensä terveyden vuosikymmenten aikana.

Tupakointi työpaikoilla on kiellettävä lailla mahdollisimman nopeasti. Tupakointi työtiloissa altistaa yleisen lääketieteellisen tietämyksen mukaan sairautta aiheuttavalle kemialliselle, fyysikaaliselle tai biologiselle tekijälle, kuten hallituksen esityksessä todetaan luettelua erillaisista syistä työperäisten sairauksien lisäävänä tekijänä.

Ed. Kärhä: Arvoisa puhemies! Haluaisin tuoda oman näkemykseni keskusteluun psyykkisten sairauksien korvattavuudesta ammattitautina, kun katsomme tilannetta korvauksen saajan kannalta. Mutta tätä ennen haluan puuttua psyykkisten reaktioiden osalta esitettyihin esimerkkeihin. Täällä on katsottu, että kun psyykkiset seuraukset voidaan korvata tilapäisesti äkillisen tapahtuman seurauksena, niin siitä voidaan vetää johtopäätös, että psyykkiset sairaudet voidaan ylipäätensä korvata ammattitautina.

Ne psyykkiset reaktiot, mitä meillä on korvattu tapaturmankaltaisten olosuhteiden seurauksena, ovat toki aivan muuta kuin psyykkiset sairaudet. Tuolloin on kysymys eräänlaisesta psyykkisestä shokista. Shokista, joka alkaa lähes poikkeuksetta välittömästi tai ainakin vuorokauden sisällä siitä, kun henkilö on kokenut järkyttävän elämyksen. Ja yleensä tuollainen lamaanus kestää henkilöllä kolme vuorokautta. Kysymyksessä on toisin sanoen erittäin lyhyt ja aivan selvästi syvästä järkytyksestä ja pelosta johtuva shokki. Mitä tulee yleensä psyykkisten sairauksien korvattavuuteen ammattitautina, on todellakin katsottava, mihin se johtaa tällä hetkellä, kun ei tiedetä, kuinka suuri osuus työllä on sairauden syntyyn. Jos ajattelemme yleensä suomalaisia psyykkisiä sairauksia ja niiden määrää, niin tiedämme kaikki, että psyykkiset sairaudet ovat eräänlainen kansansairaus. Ne ovat johtavia tekijöitä myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtäessä. Mistä sitten ylipäätensä johtuu suomalaisten altistuminen psyykkisiin sairauksiin? Tiedämme, että perimä on hyvin vaikuttava tekijä, samoin lapsuudenaikaiset kokemukset ja ympäristötekijät, niihin liittyen myöskin lähimmät sukulaisuus- ja ystävyys-suhteet.

Nyt itsenäisyyspäivän tienoilla sain tilaisuuden valottaa sellaista tutkimusta, joka oli tehty niiden nuorten asevelvollisten joukossa, jotka

jotka joutuvat jättämään asevelvollisuuden kesken. Useimmat, lähes kaikki keskenjättämiset nykyisin tapahtuvat henkisistä häiriöistä. Psykykkisistä syistä nuoret miehet eivät pysty mukautumaan armeijan kaltaiseen kuriin. Kun psykykkisistä syistä asevelvollisuudesta vapautettujen taustaa on tutkittu, niin lähes poikkeuksetta sieltä löytyy lapsuudenaikaisia kokemuksia ja myös perinnöllisiä tekijöitä. Lähes poikkeuksetta nämä nuoret miehet ovat lähtöisin olosuhteista, jotka eivät ole olleet normaaleja. Isät ovat juoneet, jos isä on ollut olemassa, äidit ovat juoneet, lapset on jätetty heitteille. Tämä on se tavanomaisin kuva, joka johtaa siihen, että ihminen ei pysty sopeutumaan. Seurauksena on jossakin elämänvaiheessa henkisiä vaikeuksia.

Hallitus on perusteluissaan tuonut tietoa siitä, että meillä tiedetään vielä liian vähän psykykkisten sairauksien yhteydestä nimenomaan työympäristöön. Ei voida vielä varmuudella sanoa, johtuvatko henkilön kaikki psykykkiset oireet työelämästä. Ja jos me nyt tutkimusten ollessa näin kesken otamme psykykkiset sairaudet suoraan korvattavuuden piiriin, johtaa tämä ensinnäkin siihen, että on tutkittava perusteellisesti, mistä hänen psykykkiset sairautensa johtuvat. On mentävä syvälle hänen sukuunsa, hänen lapsuudenaikaisiin kokemuksiinsa, siihen kasvatukseen, minkä hän on saanut ja missä ympäristössä hän on elänyt. Näin alkaa hahmottua henkilön kokonaisuus ja ne lähtökohdat, jotka ovat syynä psykykkisiin ongelmiin. Toisin sanoen henkilö on tuossa vaiheessa mieli sirpaleina, mutta hän joutuu alistumaan tutkimuksista tutkimuksiin.

Lopputuloksella suomalaisilla tahtoo olla aina se, että suvusta tai lapsuuden maisemista löytyy syitä, jotka ovat pohjana psykykkisille sairauksille. Ja näitähän ei voi ammattitautina korvata. Tämä taas johtuu siitä, että henkilön sairauden psykykkiset syyt pilkotaan. Yhden osan katsotaan johtuvan ehkä perinnöllisistä syistä, toisen syyn katsotaan johtuvan työelämästä. Tämän jälkeen henkilön korvaus pilkotaan. Katsotaan, että hänen sairautensa psykykkisistä syistä ehkä 1/3 on aiheutunut työelämästä. Tuossa tilanteessa, jossa henkilö on tutkimuksesta tutkimukseen kuljetettu ja pirstottu, hänen korvauksensa myöskin pirstotaan. Hän joutuu hakemaan korvauksia ammattitautilakina sekä muilta sektoreilta.

Mielestäni on työntekijän ja psykykkiseen sairauteen sairastuneen ihmisen kiusaamista, että

hänet alennetaan tällaiseen korvauskäsittelyyn. Katson, että voimme ottaa psykykkiset sairaudet ammattitautina korvattavaksi vasta siinä vaiheessa, kun lääketieteellisesti pystytään melkoisella varmuudella toteamaan, että hänen sairautensa on puhtaasti aiheutunut työelämästä. Vasta siinä vaiheessa saavutetaan se, mihin ammattitautilla pyritään, että hän saa täyden korvauksen ja hän saa sen nimenomaan ammattitautilain kautta. Tässä vaiheessa ei tähän ole mahdollisuuksia.

Mitä muutoin tulee ammattitautilakiin, niin on todettava, että tätä uutta ammattitautilakia on todella odotettu. Se selkeyttää, se parantaa ja antaa parempaa oikeusturvaa kuin aikaisemmat ammattitautilait. Tämän uuden lain kunniaksi on sanottava, että siitä ovat poistuneet sellaiset määräajat, jotka aikaisemmin sitoivat korvauksen maksamista. Näin ollen tätä nyt esitettyä ammattitautilakia voidaan käyttää erittäin joustavasti. Se ei sulje pois vanhentuneita eikä muitakaan työstä selvästi johtuneita ammattitauteja. On myös todettava ilolla, että nyt on selvästi laissa sanottu, että sairauden paaheneminen voidaan korvata ammattitautina, vaikka alkuperäinen sairaus ei ole johtunut työstä. Laissa on kuitenkin edelleen sanonta "voidaan korvata paahenemisen ajan", joten tätäkään pykälää ei voida käyttää kokonaan psykykkisten sairauksien korvattavuuteen henkilön loppuikäksi. Tässäkin on kysymys siitä, että paahenemisen korvataan myös lain määräajoin. Toisin sanoen psykykkiset sairaudet voidaan korvata paahenemisen ajalta tämänkin ammattitautilain mukaan.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vähän toivottomalta tuntuu tämän asian keskustelu täällä suuressa salissa, kun vaikuttaa siltä, että osa keskustelijoista ei ole yhtään syventynyt siihen, mistä ammattitautissa yleensä on kysymys ja mitä ammattitaudin määritelmä tarkoittaa. Tässä tuli aivan samanlainen olo kuin eilen illalla ed. Vastamäkeä kuunnellessa nyt ed. Kärhää kuunnellessa, että todella psykykkisesti sairaalle on ollut lottovoitto, että häntä ei ole pakotettu tämän hirvittävän lain piiriin, joka olisi saattanut hänet todella tuskalliseen asemaan. Me puhumme nyt tässä laissa niistä psykykkisistä sairauksista, jotka voidaan osoittaa työperäisiksi, emme kaikista psykykkisistä sairauksista. Asiantuntijat ovat sanoneet, että on olemassa psykykkisiä sairauksia, joissa tämä syy-yhteys työhön voidaan osoittaa

ammattitaudin käsitteen mukaisesti. Ei pitäisi puhua asian vierestä, vaan syventyä siihen, mistä lakiesityksen muutoksissa on ollut kysymys.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Allekirjoitan kaiken tuon, mitä ed. Mönkäre sanoi. Lisäksi sanoisin ed. Kärhän puheenvuorosta, että hänen puheenvuoronsa on kyllä erittäin hyvä osoitus vanhoillisesta asennoitumisesta ja siitä, että todella ei ymmärrä asian sisältöä eli juuri kuten ed. Mönkäre mainitsi. Hän kyllä yritti hyvin lääketieteellisellä asiantuntemuksella puhua tuossa puheenvuorossaan ymmärtämättä oikeastaan asian sisällöstä yhtään mitään. Se oli niin selvästi ulkokohtaista ja ulkokultaisuuden värittämä kuin yleensä puhe voi olla. Fraseologiaa tosin löytyi. Lisäksi syytettiin lapsuutta pahimmaksi, ja sukun on pahinta. Tosin vanha sananlaskukin sanoo, että suku on pahinta.

Sanoisin, että tämän ed. Kärhän puheenvuoron perusteella kyllä lukemattomat suomalaiset perheet perusteettomasti kokevat suurta ahdistuneisuutta. Kyllä siinä niin vahvasti leimattiin perheet ja lapsuuden lähtökohdat psyykkisten sairauksien syyksi. Niitä todella on kyllä paljon muitakin, ei perhe ja lapsuus ainoastaan. Sen nyt kyllä tiedän työterveyslääkärinä toimineena, että kyllä varsin hyvin voidaan tietää monessa tapauksessa, että työssä olevat olosuhteet ovat olleet laukaisemassa nimenomaan joissakin tapauksissa psyykkisen sairastumisen. Esimerkkinä voisin mainita työyhteisön, jossa on alle 20 henkilöä. Jos siellä on esimiehellä psyykinen ongelma, tämä esimerkiksi saattaa heijastua niin, että työterveyshuollon mittapuun mukaan on jo nähtävissä, että työntekijöiden sairastuminen on kolminkertainen aikaisempiin vuosiin nähden. Tässä tärkeimmät ajatukset, mitä tuli mieleen.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kuuntelin vähän hämmästyneenä ed. Kärhän teorioita siitä, mistä johtuu ihmisen psyykinen romahtaminen esimerkiksi työelämässä. On itsestään selvää, että se mitä ihmiselle on tapahtunut siitä lähtien, kun hänet siitetään, siitä lähtien kun hän syntyy, kaikki se häneen vaikuttaa. Mehän kannamme mukamme kaikkia meidän kokemuksiamme hyvässä ja pahassa. Se on aivan selvä. Lapsuus on erittäin tärkeä aika, mutta eihän siitä nyt ole kysymys. Nyt on kysymys siitä, että on aikuinen

ihminen, joka joutuu sellaiseen tehtävään tai ympäristöön, jota hän ei kestä syystä tai toisesta.

Ajatus, että näille ihmisille olisi jonkinlainen häpeä ja rangaistus ja taakka joutua tämän lainsäädännön piiriin, on kyllä sellaista skolas-tiikkaa, että sitä minä en kyllä lainkaan ymmärrä.

Vielä kommentti näistä ihmisistä, jotka eivät sotaväessä jaksaa palvella. Itse Suomen armeijan lääkintäkapteenina reservissä olen aika paljon joutunut tekemisiin näitten kanssa enkä ole kyllä samaa mieltä siinä, että enemmistö näistä olisivat sellaisia, jotka tulevat semmoisesta kodista, missä on ollut hyvin räikeitä epäkohtia. Tämä ei kyllä pidä paikkansa.

On myös paljon semmoisia, jotka kestävät huonosti esimerkiksi autoritaarista ja hierarkista järjestelmää ja eivätkä pysty siinä toimimaan.

Ed. Kärhä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Saanen yhteisesti vastata kaikille näihin esitettyihin väitteisiin. Ensinnäkään en ole sanonut, että psyykkisiä oireita ei voitaisi ammattitautilain mukaan korvata. Tottahan toki niitä korvataan tänä päivänä ja on korvattu tähänkin saakka. Esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa henkilö on altistunut liuotinaineille, (Ed. Mönkäre: Ei se ole psyykinen sairaus!) se on yksimerkki, tai muille ammattitautia aiheuttaville aineille, nämä psyykkiset sairaudet korvataan tämän liuotinaineen aiheuttamina sairauksina. (Ed. Andersson: Se on neurologinen sairaus!)

Mutta muun muassa ed. Kauppinen käytti sanoja "työolosuhteet laukaisevat psyykkiset tekijät". Tämä merkitsee sitä, että henkilöllä on ollut heikkous psyykkisiin tekijöihin. Työ ei ole yksistään se syy, joka aiheuttaa tämän ammattitaudin. Siitä pitää silloin eritellä pohjaisuus ja se mitä työ aiheuttaa, ja me tulemme siihen, että sen jälkeen päätökset nykyisen lääketieteellisen selvityksen perustella tulevat olemaan seuraavanlaisia: Henkilö N. N. on työssään sairastunut jo aikaisemmin potemiinsa henkisiin oireisiin jne., joten korvataan pahentumisena psyykkiset sairaudet. Tämän henkilön korvaukset jäävät silloin vajaiksi. Hän tulee juuri paloitelluksi ihmiseksi, paloitelluksi sekä lääketieteellisesti että korvauskäytännön kannalta. Tämä minusta on ihmisen kannalta ongelmallisin tilanne, että hän ei saa korvauksia yhtenä, vaan hänen pitää mennä kassalta kassalle.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kärhälle sanoisin, että tuli tuossa mieleen se, että politiikko-lääkärikin ja poliitikko yleensäkin voi puhua puuta heinää myös lääketieteestä.

Toisaalta siihen, kun mainitsitte, että työ laukaisee ja pitäisi muut tekijät putsata, niin on lukemattomia muitakin sairauksia, jotka jo nykyäänkin korvataan ammattisairaudesta käsitteen alla, ja henkilöllä on pohjalla niitä ns. muita tekijöitä. Tämä minusta kuvastaa luutunutta asennoitumista. Minkä takia psyykkiset sairaudet eivät voi olla samalla lailla samalla lähtöviivalla kuin muutkin sairaudet silloin, kun tiedetään selvästi, että työperäiset tekijät laukaisevat tilanteen?

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kärhän puheenvuoro osoitti, miten paljon pieleen mennään silloin, kun juristit rupeavat hoitamaan lääketiedettä. Vaikka me lääkäritkin olemme erehtyväisiä, niin vielä enemmän metsään näyttää menevän silloin, kun annetaan se kokonaan juristien käsiin, niin kuin Ruotsissa valitettavasti hyvin pitkälle on tapahtunut.

Liutotinainealtistukset on korvattava todellakin kemiallisen ärsyketekijän perustalta eikä psyykkisenä sairautena, vaikka ovatkin voineet aiheuttaa psyykkisen sairauden, silloin kun on ammattitautilain mukaisesta korvauksesta kysymys.

Tietysti vanhassa ammattitautilaissa on monia muitakin ihmeellisyyksiä ollut. Esimerkiksi työnantajan omaisuuden puolustamisessa saatu vamma tai sairaus on korvattu ammattitautina, vaikka se ei mitenkään varsinaisiin työolosuhteisiin liittyisi.

Tietysti on psyykkisten tekijöiden kohdalla olemassa varmasti jatkossakin myös lääkäreillä, niin kuin on todettu täälläkin, ongelmia osoittaa, mikä on työperäistä, mikä ei. Aivan samoin tietysti voi sanoa, että kun päänahka kutiaa, niin nykyisistä lääkäreistä monikaan, joka ei ole nähnyt saivareita ja täitä, ei tiedä mistä se kutina johtuu, jos on täistä kysymys. Joskus se voi johtua sieltä kopan sisäpuoleltakin.

Ed. Rinne (vastauspuheenvuoro): Ed. Kärhällä meni nyt kyllä sekaisin, onko hulluus kemiaa, metafysiikkaa vai riivaako piru. Kokoomusta riivaa kapitalismin piru tässä sillä tavalla, että se puolustaa yksioikoisesti kapitalisteja, kaikki muu jää pois.

Ed. Stenius-Kaukonen: (vastauspuheenvuoro) Herra puhemies! Niin juristi, lääkäri kuin jopa insinöörikin voi erehtyä. Mutta kun ed. Kärhän puheenvuoroa kuuntelee, niin ymmärtää, miksi meillä on niin paljon ongelmia ollut ammattitautien hyväksymisessä, onhan ed. Kärhä siviiliammattiltaan vakuutusosoikeuden juristi.

Liutotinaineiden aiheuttamat ammattitaudit korvataan sen vuoksi, että ne aiheutuvat kemiallisista tekijöistä, on sitten ilmenemä mikä tahansa. Mutta välttämätöntä olisi saada kaikki ammattitaudin mahdolliset aiheuttajat mukaan lakiin, jotta ihmiset saisivat korvauksen silloin, kun sairaus johtuu työstä. Erityisesti nämä liutotinaineet on kyllä hyvä ottaa täällä esille, koska se on alue, jossa ilmenee tällä erittäin suuria vaikeuksia saada niiden aiheuttamia sairauksia hyväksytyiksi ammattitautina. Kaikkea muuta tarjotaan, mutta ei hyväksyttyä, että liutotinaineiden aiheuttamat aivojen vauriot olisivat ammattitautiin syynä.

Kaiken kaikkiaan meilläkin korvauskäytäntö on sellaista, että syytä haetaan aina kaikkialta muualta kuin työstä. Jos vain jokin pienikin tekijä löydetään muualta, niin sitä pidetään syynä. Tiedän tapauksia tekstiiliteollisuudesta, että kun silittäjä, joka tekee koko päivän edestakaista liikettä, kertoo, että hän harrastaa kotona käsitöitä, niin jännetupen tulehdus tai olkaluun sivunastan tulehdus johtuukin käsityön tekemisestä kotona eikä suinkaan siitä, että työssä koko päivän joutuu yksipuolisesti rasittamaan kättään.

Ed. Soininvaara: Herra puhemies! Ajattelin itsekin ensin kommentoida ed. Kärhän puheenvuoroa jonkin verran. Nyt täytyy muistaa, että meidän emme ole keskustelemassa siitä, pitääkö psyykkiset sairaudet korvata, vaan pitääkö työn psyykkisen rasittavuuden aiheuttamat sairaudet korvata. Esimerkiksi jos työ on hyvin stressaavaa, niin pitääkö sen aiheuttama vatsahaava korvata vai ei. Tällä hetkellä ei pidä korvata, ellei se vatsahaava ole johtunut kemiallisista tai fysikaalisista syistä, joista se harvemmin on johtunut.

Mutta minusta tilastotieteilijänä, joita tässä ehdittiin jo valkoisten valheitten ammattikunnaksikin kutsua, haluaisin puuttua sanaan "syy" sen takia, että me olemme joutuneet omassa ammattikunnassamme hyvin paljon syyn filosofiaa pohtimaan. Ed. Kärhä puhui, ettei voida osoittaa psyykkisen sairauden — nyt

puhuttiin taas psyykkisen sairauden — syytä tarkkaan, vaan se voi vahingossa johtua osittain myös lapsuudesta jne. Jos kaikkeen siihen, mitä hän puhui psyykkisestä sairaudesta, psyykkisen sairauden sijalle pantaisiin astma, niin sama voitaisiin myös todeta. Astma johtuu aina erilaisista altistuksista ja sen laukaisee sitten vasta jokin tekijä. Sama koskee useita syöpälajeja. Me tiedämme, että asbesti aiheuttaa keuhkosyöpää, mutta me tiedämme myös, että tupakointi, myös se tupakointi, joka tapahtuu kotiolioissa, saa aikaan sen, että asbestialtistuksen teho monikymmenkertastuu ja silloin voidaan tuolla logiikalla aina sanoa, että oikeastaan se ei johtunutkaan ainakaan pelkästään siitä asbestista, vaan se johtui siitä, että oli tupakoija, joka käytti asbestia. Tällä tavalla me emme koskaan pysty syytä purkamaan, vaan voimme aina sanoa, että koska ihminen jostakin syystä elää myös työajan ulkopuolella, niin ainakin osittain hänen sairautensa johtuvat siitä, mitä tapahtuu työajan ulkopuolella.

Herra puhemies! Haluaisin todeta, että minusta tämä keskustelu, jonka käymisestä voimme täällä hyvin paljon kiittää ed. Anderssonia, on ollut hyvin monella tavalla valaiseva, myös tämän ongelman kannalta valaiseva ja sitten erittäin poliittisten ongelmien kannalta valaiseva. Minä haluaisin vetää omalta osaltani keskustelun yhteen kuudeksi näkökohdaksi.

Ensimmäinen näkökohta on se, että aivan selvästi niistä ongelmista, joita työelämä työntekijälle aiheuttaa, on työn psyykinen rasittavuus käymässä koko ajan merkittävämmäksi, merkittävämmäksi kuin kemialliset ja fyysiset seikat. Ellei se oikeuta ammattitautiksi, niin ammattitaudin määrittely alkaa pudota kuvasta ja olla vanhentunut.

Toinen näkökohta on se, että jos fyysisistä tai kemiallisista oloista johtuvat taudit korvataan eri tavalla kuin työn psyykkisestä rasittavuudesta johtuvat taudit, se johtaa ihmisten väliseen eriarvoisuuteen. Se on yksinkertaisesti epäoikeudenmukaista. Näin ei pitäisi voida tehdä.

Kolmas seikka, joka minusta on tullut selvite-tyksi, on se, että työn psyykkisen rasittavuuden mittaaminen ja syyseuraussuhteen osoittaminen muuten kuin tilastollisesti, siis osoittaminen yksityistapauksissa, on erittäin vaikeata. On helpo havaita, milloin tauti johtuu psyykkisestä rasituksesta, tai on helpompi havaita se, mutta on vaikea eristää työolot ja kotiolot toisistaan. Tämä sama tietysti koskee myös syöpää.

Neljäs seikka, jota täällä ei ehkä ole niin pal-

jon korostettu, on se, ettei itse asiassa korvattuuden kannalta ole mitään eettistä perustetta eritellä sitä, milloin ihmisen psyykkiset oireet johtuvat työoloista ja milloin esimerkiksi kurjista asunto-oloista tai muista sellaisista seikoista. Ei itse asiassa ole myöskään perustetta tehdä korvauksissa tätä eroa.

Viides seikka, josta täällä on taas hieman enemmän puhuttu, on se, että kun nämä rajaidat alkavat tulla yhä vaikeammiksi, niin ei myöskään ole kovin järkevää käyttää yhteiskunnan voimavaroja sen määrittelyyn, mistä kunkin ihmisen sairaus on johtunut, vaan pitäisi pyrkiä siihen, että sairaudet pitäisi korvata kaiken kaikkiaan kokonaisuudessaan.

Herra puhemies! Senpä takia kuudentena seikkana olen päättymässä samaan johtopäätökseen kuin ed. Puska: meidän pitäisi päästä eroon koko ammattitautilaista. Meidän pitäisi päästä järjestelmään, jossa ihmisten sairaudet korvataan samalla tavalla riippumatta siitä, johtuvatko sairaudet vaikeista kotiolioista, vaikeista asunto-oloista, huonosta kaupunkisuunnittelusta vai huonoista työoloista. (Ed. Stenius-Kaukonen: Kuka maksaa?) Sen takia olen itse kannattamassa sitä, että ammattitaudin käsitettä laajennetaan niin pitkälle, että nähdään, kuinka absurdi koko tämä käsitteistö on ja päästään siihen, että tosiaan kaikki sairaudet korvataan yhtä hyvin. Me olemme jo nyt niin varakas kansakunta, että meillä on siihen varaa. Silloin, kun ammattitautikäsitteistö on alun perin luotu, meillä oli tavallaan varaa korvata vain työstä aiheutuvat sairaudet.

Ed. P u s k a: Herra puhemies! Alun perin tarkoituksenani oli pyytää vastauspuheenvuoro ed. Jokisen puheenvuoroon, joka ilahduttavasti käsitteli sitä tosiseikkaa, kuinka tupakoinnin vastaisessa työssä pitäisi päästä eteenpäin. Meidän on todella muistettava, että noin 5 000 kuolemantapausta, vuodessa kymmeniätuhansia vakavia sairaustapauksia, johtuu tupakasta. Piilomainonta rehoittaa, tupakkakasvatuksen, terveyskasvatuksen määrärahat pienenevät ja talouspoliittisista syistä tupakan hintaa ensi vuonna ei voi nostaa kuin 3 %. Jopa tupakkateollisuus olisi valmis suurempiin korotuksiin. Tässä asiassa olisi syytä päästä olennaisesti eteenpäin. Tämä on syytä muistaa tässä yhteydessä.

Mutta varsinaisesti tähän lakiin läheisemmin liittyen haluaisin tuoda esille sen, että aivan näihin päiviin asti työsuojeluviranomaiset ovat ottaneet sen hämmästyttävän kannan, että he

eivät voi puuttua työilmassa yli kaikkien normien oleviin haitta-aineiden pitoisuuksiin, jos ne tulevat tupakasta. Siis toisin sanoen, jos samat myrkyt tulisivat koneesta työilmaan, niin työsuojeluviranomaiset puuttuisivat, mutta mikäli ne tulevat tupakasta, siihen ei ole puututtu, vaikka ne tulevat toisten työntekijöiden tupakoinnista. Ilokseni olen kuullut, että tämä käsittelemättömän tulkinta on muuttumassa.

Tämä asiaan on todella tärkeä, koska muistaakseni noin parikymmentä prosenttia suomalaisista työntekijöistä sanoo, että he useita tunteja altistuvat tupakansavulle työilmassa, työpaikalla. Tämä koskee satojatuhansia ihmisiä ja ilmeisesti aiheuttaa enemmän syöpätapauksia kuin tällä hetkellä rekisteröidyt ammattisyövätyhteensä. Toivon, että valiokunnan mietintö ja tämän lain käsittely vauhdittaa uudistuksia myöskin tässä asiassa.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Ensimmäiseksi on todettava, että asia on sen laatuinen, että asiantuntemukseni ei ole kovinkaan riittävä tällaiseen käsittelyyn, mutta kun olen sekä talousvaliokunnassa että sosiaalivaliokunnassa ollut asiantuntijoita kuulemassa ja siltä pohjalta käytyä keskustelua seuraamassa, niin haluan tuoda joitakin ajatuksia esille ammattitautilain osalta.

Ensinnäkin on tietysti tyydytyksellä todettava, että tämä ammattitautilaki on käsittelyssä. Se kaipaa uudistamista. Tämä uudistus, joka meillä käsittelyssä on, on tietysti pääosin vain uudelleen kirjoittamista ja alemman asteisten säännösten siirtämistä lakiin. Tämä on tietysti tarpeellista ja hyvä asia sinänsä.

Valitettavaa sen sijaan on, että yrittäjät ja omaa työtään tekevät jäävät tämän lain ulkopuolelle edelleenkin. Näin tapahtuu meillä päätöksenteossa tänä päivänä varsin monien asioiden yhteydessä. Se on valitettavaa ja siitä pitäisi päästä eteenpäin. Nyt pienyrittäjät, omaa työtään tekevät henkilöt jäävät sekä suhteellisesti että ihan reaalisestikin jälkeen jatkuvasti sosiaaliturvan ja tämän tapaisten uudistusten osalta kuin mistä ammattitautilaissakin on kysymys.

Valiokunnan mietintöön tuli maininta passiivisesta tupakoinnista, ja se on tietysti positiivinen asia, että se on siellä huomiotu. Talousvaliokunnassa asiaan kiinnitettiin hyvinkin paljon huomiota. Sosiaalivaliokunnassa se oli vähällä jäädä pois mietinnöstä, mutta huomautukseni johti siihen, että se sinne sitten yksimielisesti saatiin mukaan.

Kun lakia on käsitelty täällä, niin pääpaino on ollut psyykkisten tekijöiden mukaan ottamisessa lakiin. Hallitus ei tähän ole päätenyt. Keskustelu on ollut hyvin vaihtelevaa laidalta toiselle. Mielestäni tässä ei ole, niin kuin keskustelu on valitettavasti antanut kuvaa, mistään poliittisesta kysymyksestä kyse, vaan ihan järkisistä ja käytännön tekijöistä, minkälaisia lakeja me täällä säädämme, miten ne toimivat käytännössä, minkälaisia ratkaisuja ne aiheuttavat ihmisten kohdalla, jotka ovat vaikeuksissa. Erityisesti, kun on kysymys psyykkisistä sairauksista, mielestäni on oltava tarkkana, että laki olisi tällaisten asioiden kohdalla sen verran selvä, etteivät sairaat ihmiset joudu kärsimään, eivät joudu pallottelun kohteeksi, niin kuin sosiaaliturvan ja tämän tyyppisissä asioissa tänä päivänä valitettavan paljon tapahtuu.

On selvää, että professorit, muun muassa professorit Aché ja Lönnqvist, jotka ovat alansa huippuja tällä alalla, olivat selkeästi sillä kannalla, että lakiin pitäisi psyykkiset tekijät ottaa mukaan. Heidän mielipidettään meidän on syytä kaikella tavoin kunnioittaa. Mutta kuitenkin, kun ajattelee sitten tältä pohjalta käydyn keskustelun jälkeen tällaisen määrittelyn mukaan ottamisen vaikutuksia käytäntöön, niin ei voi olla kovin vakuuttunut, että tämänlainen tasa-arvon lisääminen johtaisi todellisuudessa oikeaan tasa-arvon lisääntymiseen. Saattaa olla niin, että kun tasa-arvoa eri ryhmiin kuuluvien sairaiden osalta lisätään, niin kuitenkin ajaudutaan siihen, että ihmisten välillä tasa-arvo ei etene, vaan tulee toisenlaisia tekijöitä ihan lain käytäntöön soveltamisen johdosta. Nimenomaan viitataan siinä näihin tekijöihin, mitä täällä on esitetty, psyykkisiin lähtökohtiin ihmisen elämässä, perhe, syntymä, perimätekijät, jotka vaikuttavat omalta osaltaan. Kun niitä lähdetään tutkimaan, saattaakin lopputulos olla toisenlainen.

On aivan selvää, että raha ei tässä asiassa saa olla ratkaiseva tekijä. Sairas ihminen tarvitsee sosiaaliturvan ja tarvitsee lain puolelleen, eikä tässä suhteessa ole yhtään epäselvää, miten pitäisi menetellä. Kuitenkin, kun hallitus ei ole esitykseensä psyykkisiä tekijöitä sisällyttänyt, niin lähtökohta käsittelylle on hallituksen esitys. Siltä pohjalta siihen tehtävät muutokset on hyvin huolellisesti kaikilta puolilta tutkittava ja mietittävä.

Opposition edustajat ja monet muutkin varmasti haluaisivat lisätä psyykkiset tekijät. On huomattava, että tämä lisäys on esitetty muo-

dossa ”muut tekijät”, ja se on aika laaja käsite. Haluaisinkin vielä kysyä tässä vaiheessa, mitä muut tekijät -termillä halutaan tarkoittaa. Tarkoittaako se vain psyykkisiä tekijöitä? Tämä johtaa hyvin epävarmaan lainsäädäntöön nimenomaan sen tähden, että tällainen käsite kuin muut tekijät voidaan laajentaa millä tavalla tahansa. Saattaa olla paikallaan, että näin tehdäänkin jossakin vaiheessa, mutta mielestäni jo valiokunnan olisi pitänyt rajata nämä muut tekijät tai ainakin tuoda pääkohdat siitä, mitä halutaan tarkoittaa näillä muilla tekijöillä, jos se myös sisällään pitää muita ”muuta tekijöitä” kuin psyykkiset tekijät.

Ruotsin tilanteeseen, Ruotsin lainsäädäntöön ja käytäntöön on täällä viitattu moneenkin otteeseen. Sosiaalivaliokunta kävi Tampereella taannoin, ja sillä matkalla meillä oli tämän alan asiantuntijoita mukana. Heidän tietonsa Ruotsin tilanteesta tältä osin olivat hyvin erilaiset kuin mitä on taas annettu muiden asiantuntijoiden taholta. Eli ainakaan itselleni ei valiokunnan käsittelyn yhteydessä tullut selkeää kuvaa, mikä on Ruotsissa todellinen tilanne tämän asian suhteen. Ilmeisesti kuitenkin kysymys ei ole aivan yksiselitteinen sielläkään, vaan ongelmia on lain käytännön soveltamisessa tullut. Jälleen haluan korostaa sitä, että kun ongelmia tulee psyykkisesti sairaiden ihmisten asioiden käsittelyn yhteydessä, niin se on aika vakava kysymys. Kannattaa hyvin tarkkaan pohdita, millä tavalla laki säädetään, että se olisi niin yksiselitteinen kuin mahdollista ja olisi tiedossa päättäjillä, mihin lailla halutaan asioita johtaa.

Herra puhemies! Oma vastalauseeni sosiaalivaliokunnan mietintöön sisältää ne kannanotot, joita pidän tärkeinä, ja toivon, että se saisi eduskunnan kolmannessa käsittelyssä ponnien osalta hyväksymisen. Olen tietysti hyvin otettu ja ylpeä siitä, että syvästi arvostamani edustaja, talousvaliokunnan puheenjohtaja Lindroos eilen illalla täällä käsitteli tätä vastalauseettani ja sen joitakin termejä. Olisin vain toivonut, että ed. Lindroos olisi myös esittänyt oman näkemyksensä tähän ponteen, koska se sisältää sen tärkeimmän, minkä olen halunnut tässä vastalauseessani esille ottaa.

Korostan, että psyykkisten tekijöiden asia on erittäin vakava, erittäin tärkeä. Me tiedämme, että näitä tapauksia löytyy yksiselitteisesti, mutta sitten kun on paljon niitä tapauksia, jotka eivät ole yksiselitteisiä, niiden osalta tarvitaan vielä selvitystyötä, tarvitaan nimenomaan, jos

ei lääketieteellistä niin ainakin sellaista selvitystyötä, miten tällaisten määräysten käytäntöön soveltaminen tapahtuu, ettei synny leimautumiso ongelmia eikä kasvavaa eriarvoisuutta saman sairausryhmän sisällä olevien ihmisten kohdalla. Tässä siis tarvitaan nyt malttia ja järkeä, ei vain tunnetta, jota täällä on varsin paljon ollut asian käsittelyn yhteydessä.

Päätelmäni molemmissa valiokunnissa käydyn keskustelun pohjalta oli se, että meidän olisi nyt syytä hyväksyä hallituksen esitys ilman näitä ”muuta syitä”. Mutta samalla tulen kolmannessa käsittelyssä ehdottamaan, että eduskunta hyväksyisi tämän vastalauseeni loppuun sisällytetyn ponnien, joka edellyttää näiden asioiden selvittämistä edelleen, viitaten Suomen mielenterveysseuran lausunnossaan esittämään pelkoon nimenoman selvittämään niin, ettei kulu kymmentä vuotta aikaa. Siksi olen pistänyt ponnien loppuosaan, että hallituksen tulee kahden vuoden kuluessa lain voimaan tulosta alkaen antaa selvitys tai lainmuutosesitys eduskunnalle, jotta tämä todella tärkeä asia ei hau-taudu vuosikymmenen ajaksi.

Ed. Puskas: Herra puhemies! Ed. Kankaanniemen totean, että hän on aivan oikeassa siinä, että tasa-arvo tämän lain suhteen ei tietysti siinä mielessä toteudu, että lain tarkoituksena on se, että työstä johtuvat sairaudet korvataan paremmin kuin muista tekijöistä johtuvat sairaudet. Tästä problematiikastahan puhuimme muun muassa ed. Soininvaaran kanssa. Mutta sen sijaan me olemme nyt päättämässä tämän lain sisällä tasa-arvosta työstä johtuvien tekijöiden osalta. Siitä on kysymys, ja se ei tässä lakiesityksessä siinä mielessä toteudu, että psyykkiset syyt jäävät pois.

Ed. Kankaanniemen hyvää tarkoittavan ponnien johdosta haluaisin huomauttaa, että minusta on mahdollon ajatus se, että lääketieteellinen tieto tässä olennaisesti muuttuisi vuoden sisällä. Kysymys on siitä, että niin psyykkisten syitten kuin esimerkiksi monien työperäisten syöpien osalta tulkinta on useassa tapauksessa vaikea. Asiantuntijat joutuvat sitten ottamaan kantaa siihen, onko työstä johtuvien seikkojen merkitys olennainen vai ei. Tässä suhteessa tosiaan on monta muutakin epäselvää kohtaa kuin nämä psyykkiset syyt. Olennaisesti on kysymys todella tasa-arvosta nykysysteemin puitteissa.

Mitä tulee kysymykseen, miksi tässä on termi ”muut tekijät”, niin tässä on viitattu mm. bio-rytmiin, vuorotyöstä johtuviin ongelmiin.

Lopuksi huomauttaisin, että lain 2 §:n tar koittamalla asetuksellahan voidaan antaa tar kempia ohjeita asiasta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Yleiskeskus telussa on ed. Andersson ed. Stenius-Kaukosen kannattamana ehdottanut, että ensimmäisen ja kolmannen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otettaisiin II vastalauseeseen sisältyvät lakieh dotukset.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren va liokunnan mietinnön, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on ed. Anderssonin ehdotus hyväk sytty.

Toinen varapuhemies: Äänestykses sä on annettu 113 jaa- ja 54 ei-ääntä; poissa 32. (Koneään. 16)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuk set yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 §.

Keskustelu:

Ed. Andersson: Herra puhemies! Ehdo tan, että 1 § hyväksyttäisiin II vastalauseen mu kaisena.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhe mies! Kannatan ed. Anderssonin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelus a on ed. Andersson ed. Stenius-Kaukosen kan nattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäi siin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Anderssonin ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestykses sä on annettu 114 jaa- ja 54 ei-ääntä; poissa 31. (Koneään. 17)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2 ja 3 § hyväksytään keskustelutta.

4 §.

Keskustelu:

Ed. Andersson: Herra puhemies! Ehdo tan että 4 § hyväksyttäisiin II vastalauseen mu kaisena. Tämä tarkoittaa sitä, että pykälää väl jennettäisiin niin, että sen lisäksi, että jännetu pen tulehduksen ja olkaluun sivunastan tuleh duksen tapauksessa korvattaisiin, voitaisiin sää tää myös muun tuki- ja liikuntaelimistön lialli sesta kuormituksesta aiheutuvan vamman kor vauserusteista ja että tämä ehdotus lisättäisiin 2) kohtaan.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhe mies! Kannatan ed. Anderssonin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelus a on ed. Andersson ed. Stenius-Kaukosen kan nattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäi siin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Anderssonin ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestykses sä on annettu 116 jaa- ja 53 ei-ääntä; poissa 30. (Koneään. 18)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

5 ja 6 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta toisen lakiehdotuksen 4, 14 ja 41 a §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike, kolmannen lakiehdotuksen 6 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä neljännen lakiehdotuksen 22 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Asetus 18 päivästä marraskuuta 1988 maanmittaushallinnon eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta

Esitellään laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22 ja otetaan ainoaan käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty yllämainittu asetus.

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Asetus 11 päivästä marraskuuta 1988 kouluhallituksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta

Esitellään sivistysvaliokunnan mietintö n:o 26 ja otetaan ainoaan käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty yllämainittu asetus.

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 26.

Kukaan ei pyydä puheenvuoroa.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

Esitellään ja lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sosiaalivaliokuntaan

9) Ehdotukset laeisi työntekijäin eläkelain 12 §:n ja lyhytaikaisissa olevien työntekijäin eläkelain 9 §:n muuttamisesta

sisältävä hallituksen esitys n:o 230;

toiseen lakivaliokuntaan

10) Ehdotuksen laiksi ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toiminnasta Suomessa

sisältävä hallituksen esitys n:o 231; ja

sivistysvaliokuntaan

11) Ehdotukset laeiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 5 §:n ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

sisältävä ed. Isohookana-Asunmaan ym. laki-aloite n:o 117.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna lauantaina kello 0.05 eli viisi minuuttia yli puolen yön.

Täysistunto lopetetaan kello 16.38.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola